

Utskotts Utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion om utgifvande af en riksdagstidning.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 6 dennes bordlagda Utlåtande N:o 11, i anledning af erhållen återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 9.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 9 Mars 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 4 protokolls-utdrag för den 7 dennes och protokollet för den 2 sistlidne Februari.

Friherre Funck: På uppdrag af Herr Bergstedt, som nödgats afresa från hufvudstaden i anledning af de sorgliga pligter, som till följd af hans hustrus nyligen timade död åligga honom, får jag vördsamt anhålla, att Kammaren måtte bevilja honom tre veckors ledighet.

Till denna, af Friherre Funck framförda anhållan lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Herr Dickson, Carl: Som jag, till följd af ett mig lemnadt offentligt uppdrag, nödgas inom 2 dagar afresa från hufvudstaden, vågar jag anhålla om ledighet från riksdagsmannabestyren från och med den 15 i denna månad till slutet af innevarande riksdag.

Då denna anhållan är af en ganska ovanlig beskaffenhet, får jag utbedja mig att med några ord få redogöra för skälen till densamma. Vid den verdsexposition, som i år kommer att hållas i Paris, har en särskild jury blifvit tillsatt för att undersöka och bedöma de åtgärder, som i olika länder blifvit vidtagna till arbetsklassens höjande i intellektuelt, moraliskt och industrielt hänseende. Jag har erhållit i uppdrag att vara medlem i denna jury, såsom representant för Sverige, Norge och Dan-

mark, och då jag i sådan egenskap måste befinna mig i Paris sednast den 15 i denna månad, har jag sett mig nödsakad framställa denna begäran.

Kammaren biföll denna begäran.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Memorial N:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse, angående utarrenderade kungsgårdars och öfriga kronolägenheters förvaltning efter afgifvandet af sednaste berättelse härom.

Grefve Mörner, Carl Göran: Utan tvifvel är det ändamål, som åsyftats med Utskottets förslag godt, men det hade varit önskligt, att Stats-Utskottets ledamöter tagit i något närmare öfvervägande, hvad som i sjelfva verket kan vara oundgängligen behöfligt. Att för hvarvt år upprätta en ny tabell öfver alla Kronans utarrenderade egendomar och de för desamma utgående arrenden, torde vara att belasta det embetsverk, som skall afgifva denna redogörelse, med ett arbete, som kan undvaras. Om man för hvarvt fjerde eller femte år erhöi en generaltabell, så vore det enligt min tanke tillräckligt, och om denna tabell upprättades med något mera fullständighet, än Utskottet nu föreslagit, skulle sannolikt än mera vinnas. Den borde nemligen upptaga icke allenast arrendebeloppen, utan äfven egendomarnes areal, jordnatur, m. m.; ty om man endast får veta de belopp, som utgå i arrende, och icke känner hemmanets natur och areal samt beskaffenhet i öfrigt, så blir man derigenom icke i tillfälle att rätt bedöma beskaffenheten af dessa arrenden.

Herr Wærn: Den siste värde talaren har anmärkt, att afgifvande af de utaf Utskottet begärda upplysningar endast skulle belasta det embetsverk, som borde lemna dem, med obehöfligt arbete. I anledning häraf ber jag endast att få fästa uppmärksamheten derpå, att hvad Utskottet begärt endast är ett tabellariskt sammandrag öfver dessa arrenden; hvilket säkerligen lærer kunna upprättas utan särdeles mycket arbete. Ett sådant tabellariskt sammandrag öfver arrendebeloppen och de deri skedda förändringar skulle äfven lemna en vida bättre öfversigt, än hvad som kunnat vinnas genom de tabeller, som hittills afgifvits öfver de skedda förändringarne i arrendebeloppen. Hvad angår den andra anmärkningen, som samme talare framställde emot fullständigheten af detta sammandrag, finnes intet som hindrar Kammar-kollegium att göra det så fullständigt och upplysande som möjligt. Hufvudsaken är dock att ett sådant sammandrag hvarje år afgifves, enär tillräckliga upplysningar icke kunna vinnas af de nu brukliga tabellerna.

Herr Fähræus: I 2:dra momentet 20 § af Kammar-kollegii instruktion stadgas att vid början af hvarje riksdag Kollegium skall till Kongl. Maj:t insända en omständlig berättelse om kungsgårdarnes och öfriga kronolägenheters förvaltning, för att till Rikets Ständer öfverlemnas.

Detta har verkställts på det sätt, att Kammar-kollegium till Kongl. Maj:t inkommit med förteckningar, som från provinskontoren afgifvits endast öfver inträffade förändringar i afseende å kronoarrendena, och dessa förteckningar har Kongl. Maj:t sedermera låtit tillställa Stats-Utskottet. Kollegium har icke ens upprättat något sammandrag af dessa berättelser, så att man nödgats inom Utskottet uppgöra ett sådant. Icke heller hafva förteckningarne innefattat någon upplysning om skilmaden emellan de nya och förutvarande arrendebeloppen. Utskottets nu föredragna förslag afser endast att göra det till en sanning, som redan är i detta afseende stadgadt, ty i deras nuvarande skick lära väl dessa förteckningar ej kunna anses vara en omständlig berättelse.

Ej heller kan det arbete, som derigenom skulle förorsakas vederbörande embetsverk, vara särdeles vidlyftigt, enär fråga ej är om kronoegendomar i allmänhet, utan endast om dem, som äro under Kronans omedelbara disposition och genom Kammar-kollegii försorg utarrenderade. Skulle det vara nödigt att i dessa uppgifter upptaga areal eller andra omständigheter, tjenande till upplysning om arrendena, kan det ju ske om vilkoret af fullständighet finnes fordra det.

Grefve Mörner: Det upplästa stadgandet i Kammar-kollegii instruktion är affattadt med afseende å den tid och ordning för Representationens sammanträden, som var bestämd när det gafs. Det var nödigt att hvarje gång få en sådan fullständig redovisning, då Rikets Ständer sammanträdde endast hvar femte år, men då vi nu hafva årliga riksdagar blir en dylik uppgift alltför betungande och ej heller särdeles nyttig.

Då Stats-Utskottet nu velat upplifva detta stadgande, synes äfven af det föredragna Betänkandet, att Utskottet ej ansett detsamma numera vara tillämpligt i hela dess vidd, enär Utskottet begärt att få endast ett sammandrag af förteckningarne. Ett sådant sammandrag kan dock aldrig blifva lika upplysande som de fullständiga förteckningarne, och det hade därför varit af vida större nytta för Representationen om den hvar tredje eller femte år fått emottaga en omständig berättelse om dessa Kronans egendomar. Skall man för hvar år göra ett dylikt sammandrag, fruktar jag att det kommer att blifva fusk-arbete, enär det hvarken kommer att granskas eller läsas så noga, som om redogörelsen mera sällan återkomme. Jag vill icke motsätta mig den föreslagna skrifvelsen, utan endast nedlägga en reservation mot den gjorda framställningen, enär jag anser de deri begärda uppgifter komma att för embetsverket medföra ett onödigtvis betungande arbete.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, biföll Kammaren Stats-Utskottets i förevarande Memorial afgifna hemställan.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Lagercrantz anmält sig nu skola å Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren aflemna en Kongl. Proposition, framträdde Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts

nådiga Proposition, angående anslag till ombyggnad och reparation af de Kongl. Hofstallen å Blasieholmen och vid Röda Bodarne.

Härefter föredrogs den Kongl. Propositionen och bordlades.

Föredrogs ånyo och bifölls Bevillnings-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Betänkande N:o 7, i anledning af väckta motioner om vissa ändringar i gällande Tullstadga.

Föredrogs ånyo Banko-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Memorial N:o 7, med förslag till förändrad lydelse af texten å Bankens sedlar.

Herr Wallenberg: Det är en förändring i den af Utskottet föreslagna benämningen på Banken, hvarom jag vill göra hemställan. För närvarande finnes tryckt på hvar och en af Bankens sedlar: »Rikets Ständers Bank inlöser etc.» Som emellertid genom nya Riksdags-ordningen Rikets Ständer icke mera finnas till, har man ansett denna benämning böra förändras. Om man då borttager orden »Rikets Ständers», så kvarstår »Sveriges Bank».

För min del anser jag denna benämning tillräckligt betecknande, och det synes mig äfven enklare att kalla Banken Sveriges Bank än Sveriges Riks-Bank. I alla våra grannländer är ett liknande benämningssätt antaget; det heter Finlands Bank, Norges Bank, Danska Banken, Bank of England, Banque de la France. Man torde således aldrig behöfva befara något missförstånd och då vid sådana saker, som val af firma, man bör fästa afseende på att denna firma är så kort som möjligt, anhåller jag att uti Utskottets förslag orden »Sveriges Riks-Bank» måtte utbytas mot orden »Sveriges Bank».

Herr Schartau: Inom Banko-Utskottet ventilerades hvilken benämning som skulle utsättas å Bankens sedlar, och ehuru denna fråga ytterst beror på tycke och smak, ansåg man likväl lämpligast att på sedlarne utsätta den benämning på Banken, som redan förefanns i grundlagen och som man tillika trodde skulle blifva den i dagligt tal vanligaste. Som jag nämnde, är emellertid namnet en smaksak och jag kan icke neka, att den anmärkning, som den förre talaren gjort, är i viss mån riktig. Jag har derföre icke begärt ordet för att motsätta mig hans yrkande, utan tror att Utskottets ledamöter kunna gerna ingå på detsamma.

Herr Reuterswärd: Om vi icke hade flera än en bank i Sverige, skulle jag anse den af Herr Wallenberg föreslagna benämningen tillräckligt betecknande, men då vi äro lyckliggjorda med en mängd enskilda banker och Riksbankens sedlar dessutom gå utom landet, är det, efter mitt förmenande, ganska nödigt, att de till undvikande af missförstånd kallas »Sveriges Riks-Banks» sedlar och icke blott »Sveriges Banks» sedlar.

Herr Nordström: Äfven jag instämmer i den anmärkning, som gjorts af den förste värde talaren, men det är en annan omständighet, hvarpå jag önskar fästa uppmärksamheten. Ut i den föredragna §:n står nemligen: Banken utgifver sedlar att med silfver inlösas å nedannämnda valörer, nemligen: 1 R:dr R:mt, att inlösas med ¼ R:dr i silfver etc. Nu har motion blifvit väckt om indragande af enriksdalers-sedlarne, och om den nu föredragna §:n blefve antagen, kunde det vara dubiöst om icke frågan om denna andra förändring vore afskuren. Jag anhåller derföre att om denna punkt bifalles, det må ske på ett sådant sätt, att man derigenom icke lägger något hinder i vägen för pröfning af frågan om enriksdalers-sedlarnes indragning.

Herr Selander: I likhet med Herr Schartau tror jag namnet vara en smaksak. Det förefaller dock som om Sveriges Bank skulle låta behagligare än Sveriges Riks-Bank. Den sednare benämningen skulle snart sagdt gifva anledning antaga att Svenska Staten egde någon annan bank. Sveriges Bank är deremot mera bestämdt, och jag tror ej att någon af de enskilda bankerna kan tillägga sig detta namn. Ehuru, som sagdt, frågan är en smaksak, tror jag derföre att det skulle vara bättre endast utsätta orden »Sveriges Bank».

Jag vet icke om denna punkt kan hafva någon inverkan på Banko-Utskottets Utlåtande i fråga om indragning af enriksdalers-sedlarne. Beslutat deras indragning, så kommer denna valör att försvinna uti den föredragna §:n.

Herr von Koch: Af Herr Reuterswärds yttrande skulle man vara frestad antaga att i de länder der en dylik benämning, som den af Herr Wallenberg föreslagna, vore bruklig, man icke hade några enskilda banker. Förhållandet är likväl icke sådant, der finnas en mängd enskilda banker, och det oaktadt har man aldrig hört talas om något missförstånd.

Den enda betänklighet, som kan framställas emot benämningen Sveriges Bank, skulle vara att grundlagen på åtskilliga ställen talar om »Riksbanken», men dermed kan ej menas annat än Svenska Statens bank, hvarföre ej ens denna betänklighet synes mig böra föranleda till afslag å Herr Wallenbergs förslag.

Friherre Nordenfalk: Då uti Banko-Utskottets Memorial icke blifvit nämnt hufvudsakliga skälet, hvarföre Utskottet föreslagit benämningen Sveriges Riks-Bank, anhåller jag att få göra det. Orsaken var att uti 41 § Riksdags-ordningen förekommer benämningen Riks-Banken och Banken har redan länge begagnat detta namn. Jag anhåller derföre i likhet med Herr Reuterswärd om bifall till den föredragna punkten.

Herr Reuterswärd: Det som i denna § förekommer om enriksdalers-sedlarne kan, enligt min tanke, icke lägga hinder i vägen för Banko-Utskottet att föreslå, och för Riksdagen att besluta deras borttagande, enär detta stadgande endast utgör en föreskrift, att, så länge de finnas, skola de inlösas med silfver, och inlösa dem mot silfver måste man kunna få, så länge de finnas i rörelsen.

Herr Wallenberg: Med anledning af hvad Herr Nordström yttrat, anhåller jag att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att, ehuru »Riksbanken» nämnes fyra gånger i grundlagarne, förekommer der äfven på åtskilliga ställen uttrycket »Banken». Skulle detta utgöra hinder för antagande af benämningen Sveriges Bank, så borde äfven Utskottet deraf funnit sig förhindradt föreslå benämningen Sveriges Riks-Bank. För närvarande är det likväl endast fråga om att för Banken välja en passande firma, sedan blir det en cura posterior för Konstitutions-Utskottet att tillse det hithörande §§ i grundlagarne omredigeras på det sätt, som kan vara nödigt med anledning af den förändring i Bankens firma, som blifvit en följd af nya Riksdags-ordningen.

Herr Reuterswärd har emot den föreslagna firman anmärkt, att den ej skulle vara lämplig, enär det finnes flera banker i Sverige. Det är santt, men det finnes inga andra banker i Sverige, som kunna kallas »Sveriges Bank;» alla de andra måste enligt banklagens föreskrift uti sin benämning hafva ordet *enskild* utsatt. Jag anhåller derföre om bifall till mitt förslag,

Grefve Mörner, Julius Oscar: Om ett namn skall motsvara ett begrepp, så förekommer i afseende å Englands och de öfriga uppräknade ländernas banker sådana omständigheter, att jag icke vill rösta för benämningen Sveriges Bank, utan påyrkar att ordet, »Riks» måtte uti Bankens benämning bibehållas.

Grefve Mörner, Carl Göran: Vid början af Riksdagen meddelade Herr Wallenberg en upplysning att Allmänna hypotheksbanken i utlandet oriktigt kallades »Sveriges Hypotheksbank». Detta är äfven ett skäl hvarföre jag önskar, att Bankens benämning måtte blifva Sveriges Riks-Bank, så att man desto lättare må kunna skilja mellan dessa båda inrättningar.

Uti grundlagarne betecknas visserligen på åtskilliga ställen Riksbanken helt enkelt med ordet »Banken». Men på alla dessa ställen har ordet »Riksbanken» förut varit nämndt, så att någon tvetydighet omöjlig kan uppstå om att det är denna bank och icke någon annan som menas.

Skulle jag uppgjort förslag till benämning, hade jag önskat att Banken skulle kallats Sveriges Rikes Bank, men då denna benämning icke är föreslagen, vill jag icke yrka på densamma.

Herr Wallenberg: Den siste värde talaren gaf mig ett godt skäl, och jag vill icke försumma att begagna mig af detsamma. Vid ett föregående tillfälle upplyste jag på detta rum, att man kallat hypotheksbanken för »Sveriges Riks-hypotheksbank» och att detta i utlandet gifvit anledning till en förblandning emellan hypotheksbanken och Riksgäldskontoret, och en tro att hypotheksbanken endast vore ett andra Riksgäldskontor. Denna förblandning vill jag icke skall sträcka sig till Banken och äfven af detta skäl önskar jag, att den må benämnas endast Sveriges Bank.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att, hvad beträffade Banko-Utskottets ifrågavarande förslag till ny lydelse af 29 §:n i Bankoreglementet, hade yrkats dels bifall till detsamma oförändradt, och dels af Herr Wallenberg, att Kammaren skulle bifalla förslaget med den förändring, att orden: *Sveriges Riks-Bank* utbyttes emot orden: *Sveriges Bank*; hvarförutan Herr Nordström hade framställt det yrkande, att vid Kammarens blifvande beslut i afseende å §:ns lydelse måtte fästas det förbehåll, att samma beslut icke skulle anses utgöra hinder för Kammaren att framdeles besluta rörande valörerna å de sedlar, som af Banken utgifvas; och som detta af Herr Nordström gjorda yrkande vore af den beskaffenhet, att särskildt beslut deröfver kunde fattas, utan att detsamma inverkade på den blifvande pröfningen af sjelfva förslaget, finge Herr Grefven och Talmannen nu först hemställa, huruvida Kammaren bifulle Herr Nordströms omförmälda yrkande.

Ropades ja.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Banko-Utskottets förevarande förslag oförändradt, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på bifall till detsamma med den af Herr Wallenberg yrkade förändring, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voterings-proposition:

»Den som bifaller Banko-Utskottets, i Memorialet N:o 7, afgifna förslag till lydelse för 29 §:n i Bankoreglementet, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifaller Kammaren ifrågavarande förslag med den förändring, att orden: *Sveriges Riks-Bank* utbytas emot orden: *Sveriges Bank*»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 52.

Föredrogs ånyo Banko-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion, angående myntfotens bestämmande i guld.

Herr Wallenberg: För närvarande har jag icke någon anmärkning att framställa emot det nu föredragna Betänkandet, men hemställer huruvida ett bifall till detsamma kan utgöra hinder för Kammaren

att, då man framdeles kommer till den § af Bankoreglementet, som handlar om utmyntning af guld, taga denna fråga under ompröfning. För närvarande utmyntar man nemligen dukater. De passa ganska illa för våra förhållanden och hafva dessutom numera nästan helt och hållet upphört att brukas i allmänna rörelsen. Helt annat var förhållandet, när föreskriften gafs om utmyntningen af denna myntsort. Dukaten utgjorde då ett verldsmünt. Då emellertid den numera är undanträngd ur rörelsen, hoppas jag att ett bifall till det föredragna Betänkandet icke må hindra Utskottet att taga under öfvervägande, huruvida man icke borde upphöra med utmyntning af dukater och i stället slå något af de myntslag, som nu äro mera allmänt gångbara; och skulle jag i detta hänseende anse tjugofrancstycket genom sin spridning och sitt värde såsom det lämpligaste.

Herr Schartau: I min tanke utgör utmyntningen af guld föga annat än en bekvämlighet för resande ifrån Sverige och det ligger således icke mycken vikt på densamma.

Då motionären icke framställt något yrkande på afslag, utan endast gjort det förbehåll, att ett bifall till den föredragna punkten ej må hindra Banko-Utskottet, att, vid frågan om utmyntning af guld, taga i öfvervägande, huruvida det icke kan vara lämpligare att pregla något annat myntslag i stället för dukaten, som numera uppgifves hafva kommit ur bruk, så tror jag icke att ett afslag å motionen så formuleradt, som Utskottet föreslagit, och af Kammaren gjordt under ett dylikt förbehåll, kan hindra Utskottet att, om det finner detsamma lämpligt, göra en framställning i den af Herr Wallenberg påyrkade syftning.

Herr Nordström: För min del tror jag icke det vara formrigtigt att, såsom Herr Wallenberg gjort, förbehålla sig öppen talan för att, efter det frågan blifvit af Riksdagen afgjord, ånyo draga den under pröfning. I öfrigt anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Med afseende å hvad den siste värde talaren nämnt om formen, tror jag att, såvida man delar motionärens åsigt, det är rättast att begära återremiss, på det att, då frågan om utmyntning af dukater förekommer i Banko-Utskottet, man må hafva saken öppen.

För närvarande tror jag, att man icke bör i afseende å denna fråga göra annat, än upphöra med all utmyntning af guld. Då utmyntning af guldmünt i ett land med silfvermyntfot icke är annat än en bekvämlighetsåtgärd för resande, må man spara sig kostnaden af denna myntning och i stället tillhandahålla tjugofrancstycken emot gällande kurs. Dessa mynt preglas numera i fyra Europeiska länder, äro gångbara i nästan alla de öfriga och torde möjligen äfven här kunna blifva begärliga.

Enligt min tanke är det francen, som har framtiden för sig och om hvilken man med mesta skäl kan antaga att den skall blifva myntenhet i verlden, så mycket man kan hoppas att något mynt skall blifva det. Den är byggd på den enklaste grund, det metriskasystemet, och den har äfven enklare sammansättning än de flesta andra myntslag. Det synes mig derföre att, om man vill sträfva till gemensamhet i af-

seende å myntväsendet, man bör arbeta för införandet af francen såsom myntenhet, hvaremot jag tror att allt sträfvande att i detta hänseende närma sig grannstaterna vore förgäfv.

Vid det första Skandinaviska nationalekonomiska mötet var den frågan å bane, om man icke genom jemkningar på de tre Skandinaviska rikenas myntsystem skulle kunna komma till ett gemensamt, men hvarje förslag att närma sig det ena eller andra grannlandets myntfot, möttes med sådant motstånd, att man snart öfvertygades om omöjligheten af en dylik jemkning, då man deremot snart kom öfverens om antagande af Franska myntsystemet, enär man då, så att säga, möttes på neutral grund.

Jag instämmer med Utskottet i afseende å olägenheterna af en dubbel standard och tror att, om man skall öfvergå till antagande af guld såsom myntfot, man måste hafva något öfvergångsstadium. I detta hänseende anser jag det mest praktiskt, om man upphörde prägla dukater och i stället tillhandahöll tjugofrancsstycken, såsom ett af de lämpligaste och mest utbredda guldmünt.

Herr Malmsten: Jag är fullkomligt ense med motionären derom, att guldets så småningom, af helt naturliga skäl, arbetar sig fram till att blifva den allmänt gällande myntmetallen. Detta medgifves äfven af en bland vår tids mest utmärkta statsekonomiska författare, hvilken för öfrigt, på grund af de många svårigheter som öfvergången från en standard till en annan måste medföra, icke är någon vän af sådana förändringar.

Men om man också erkänner guldets företräde framför silfver såsom myntmetall, så, och då ombytte af standard är en fråga, som djupt ingriper i många förhållanden, måste man dervid gå till väga med stor försigtighet. Detta tyckes också motionären sjelf hafva insett. Man har derföre icke yrkat, att den gamla myntenheten skulle upphöra, utan endast att, vid sidan af denna, en ny sådan — nemligen guldfrencen — skulle införas.

Emellertid kan icke förnekas, att en sådan dubbelhet i myntväsendet har — också den — sina stora olägenheter. Holland försökte den från 1824 till 1850; men från och med sistnämnda år upphörde de såsom legalt betalningsmedel förut erkända tio- och femguldenstyckena att såsom sådant vidare erkännas. De blefvo då, hvad de ännu äro, endast så kallade handelsmynt.

Beträffande vidare motionärens förslag att fullvigtiga tjugofrancsstycken, försedda med de länders prägel, för hvilka den af honom omnämnda myntkonventionen af den 23 December 1865 är gällande, skulle af Staten och Riksbanken emottagas efter ett värde af 14 R:dr, så borde väl beslutet derom först då ifrågakomma, när en reciprocitet i afseende på de här präglade tjugofrancsstycken blifvit medgifven. Ett sådant medgifvande kan dock endast på ministeriel väg utverkas. Då nu härtill kommer, att, efter hvad som framgår af H. Exc. Utrikes Statsministerns yttrande, då motionen till Utskottet remitterades, Regeringen har tagit frågan om hand, och redan vidtagit åtgärder för densammas fullständiga utredande, har Utskottet ansett, att man borde afvakta utgången

af ifrågavarande åtgärd, och därför icke nu kunnat tillstyrka bifall till motionen.

Hade emellertid motionen inskränkt sig dertill, att Riksbanken hädanefter borde utnynta guld i tjugofrancsstycken, i stället för de nu brukliga dukaterna efter Holländsk myntfot, hvilka stå till vår myntenhet i ett ganska svarjemförligt förhållande, skulle jag, i betraktande af ifrågavarande dukaters *mindre* gångbarhet nu för tiden, och under förutsättning att de nya guldmynnten, likasom de gamla, endast blefvo handelsmynt, hvarå Fullmäktige egde att, efter för handen varande förhållanden, bestämma in- och utlösningspriset, gerna för min del hafva förordat vidtagandet af en så tidsenlig och med inga nämnvärda olägenheter förknippad åtgärd. Men, med den lydelse och omfattning motionen nu eger, kan jag icke annat än tillstyrka bifall till Utskottets här ifrågavarande hemställan.

Friherre Sprengtporten: Jag inser väl att det kan vara lämpligt, att i stället för dukater man framdeles myntar tjugofrancsstycken. Men då jag tillika icke kan tro, att meningen är, det man skulle i vårt land preglä en främmande myntsort, och frågan, hurudan pregeln på de nya guldmynnten skulle vara, icke kan nu afgöras, instämmer jag med dem, som yrkat, att förevarande Utlåtande måtte till Banko-Utskottet återremitteras.

Herr Wallenberg: Jag har icke någon anledning att beklaga mig öfver det sätt, hvarpå min motion blifvit af Utskottet behandlad, och jag medgifver villigt, att ärendet i min motion icke blifvit så utredt, som behöfligt och önskligt kunnat vara. Jag har begärt ordet nu, för att förklara att, om man, såsom här föreslaget blifvit och hvarmed jag är belåten, inskränker min motion till minimum af hvad med densamma åsyftats, jag instämmer med dem, som yrkat på frågans återremitterande, på det att, då Banko-Utskottet till behandling företager den § i det blifvande Bankoreglementet, som handlar om utnyntning af guld, Utskottet icke deraf, att denna fråga nu blifvit afgjord, må finna sig förhindradt att taga i öfvervägande, huruvida icke det är lämpligare att framdeles preglä tjugofrancsstycken i stället för dukater.

För öfrigt får jag förklara, att min mening icke varit, att de nya guldmynnten skulle betraktas såsom handelsmynt, utan alldeles som de gamla dukaterna, med fixt och af Fullmäktige i Banken derå bestämdt pris. Att en förändring i berörda hänseende är behöflig, torde icke behöfva bevisas. Det torde vara klart för en hvar, som med dessa förhållanden eger äfven den ytligaste bekanskap.

Slutligen får jag nämna, att det naturligtvis icke varit någons mening, att icke de nya guldmynnten skulle hafva Svensk pregel, och att det enligt grundlagen tillkommer Representationen att yttra sig endast om mynttecknens skrot och korn, men ej om deras pregel, i fråga hvarom Kongl. Maj:t ensam beslutar.

Herr Schartau: Jag har redan nämnt, att jag anser det preglandet af guldmynt i vårt land hufvudsakligen är till gagn för dem, som skola företaga utrikes resor. Huruvida man med det gamla sättet

för utmyntning af guldmynt skall fortfara eller ej, är en sak, och att förändra myntfoten är en annan sak. Man synes nu hafva lemnat å sido frågan om myntfotens förändrande och begär nu mera blott, att i stället för dukater måtte preglas tjugofrancsstycken, emedan dukaterna icke skulle vara så lämpliga, som det andra slaget guldmynt. Ehuru jag för min del tror, att dukaterna äro fullt ut så afsättliga som tjugofrancsstyckena, är det mig dock likgiltigt, hvilketdera slaget af guldmynt hädanefter kommer att preglas, hvarför jag ock ej heller vill derom vidare orda. Men då man yrkat på ärendets återremitterande till Utskottet, på det att, då Utskottet behandlar den § i det blifvande Bankoreglementet, som rör frågan om guldmynts preglande, Utskottet icke må deraf, att förevarande Utlåtande nu här afgöres, finna sig förhindradt att taga under öfvervägande, om dukater eller tjugofrancsstycken frandeles skola utmyntas, kan jag ej underlåta att erinra derom, att en dylik återremiss icke är i något afseende behöflig. Utskottet är nemligen lagligen förpligtadt att, oberoende deraf om motioner om förändring af en eller annan § i det blifvande Bankoreglementet blifvit väckta eller ej, vid uppgörandet af detsamma föreslå de förändringar, som må synas Utskottet vara af nöden. Då nu Utskottet vid behandlingen af den § i Bankoreglementet, som handlar om utmyntning af guld, icke lär underlåta att taga i öfvervägande det förslag, som man här framställt, och Riksdagen har full frihet att vid behandlingen af förslaget till Bankoreglementet fatta de beslut, som må synas Riksdagen lämpliga, är en återremiss för det uppgifna ändamålet icke behöflig, hvadan jag yrkar, att Utskottets förevarande Utlåtande må godkännas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Banko-Utskottets förevarande Utlåtande och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utlåtandet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs änyo Lag-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 39, i anledning af väckt motion om ändring i gällande lag angående giftomannarätt.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta utlåtande skulle punktvis företagas till afgörande samt att det i 1:sta punkten afgifna författningsförslag skulle paragrafvis genomgås och dess ingress sist föredragas.

Ropades ja.

Till följd häraf förekom nu:

Utskottets å sidan 5 framställda författningsförslag.

§ 1.

Herr von Möller: Då jag i denna fråga begärde ordet, skedde det med en viss bäfvan, att blifva nedergjord af mina juridiska vänner,

då jag ej stöder min framställning på juridisk argumentation, utan på faderskänslan. Det må dock lända till min ursäkt, hvad Lag-Utskottet i motiverna till förevarande betänkande sjelf vidgår, eller »att det ännu torde finnas mången, som kan vara benägen, att så till vida omfatta Rikets Ständers vid 1862—1863 års riksdag godkända förslag, som detsamma åt föräldrar bibehöll giftomannarätt för mö, äfven sedan mö uppnått myndig ålder». Jag hör verkligen till dem, som tro, att det icke skulle vara i något hänseende till skada, om icke för den juridiska konsekvensen, ifall föräldrar finge bibehålla giftomannarätten i nämnda afseende.

Om vi se på denna fragas historia under de närmast förflutna riksdagarne, finna vi, att vid 1862—1863 års riksdag Lag-Utskottet framlade ett lagförslag, enligt hvilket giftomannarätten skulle sålunda inskränkas, att densamma bibehölls åt föräldrar, äfven beträffande till myndig ålder kommen ogift dotter, men att, om fader eller moder ej vore till, ogift qvinna, efter fyllda 25 år, ej skulle stå under någon giftoman, och att för ogift, fader- eller moderlös qvinna emellan 15 och 25 år skulle af rätten förordnas giftoman. Rikets Ständer godkände detta lagförslag; men vår juridiska areopag framställde mot detsamma sådana anmärkningar, att frågan då föll. Vid sista riksdagen gick Lag-Utskottet längre och föreslog, att äfven från föräldrar giftomannarätten för mö, som uppnått 25 års ålder, skulle borttagas. Detta förslag förkastades då, men har nu uppstigit igen.

Under nuvarande förhållanden och då i lag medgifvet är, att qvinna, som fyllt 25 år, eger fullt förfoga öfver sin förmögenhet, synas mig de skäl, som blifvit anförda derför, att föräldrar icke mera borde bibehålla giftomannarätten öfver mö, som uppnått nämnda ålder, icke vara af betydighet. Väl kunna några få exempel, på att giftomannarätten förut blifvit af föräldrar missbrukad, framhållas, men under närvarande förhållanden kan detta ej ega rum. Det synes mig derföre icke af behofvet påkalladt, att bortaga denna urgamla familjerätt. Likväl och ehuru jag förklarar, att efter min tanke en qvinna vid 25 års ålder ingalunda i allmänhet har den sans och det lugn i sinnelaget, att man kan åt henne sjelf öfverlemna att bestämma valet af sin make, och ehuru jag tillika tror, att ett moraliskt tvång, begärandet af föräldrars samtycke till ett ifrågasatt giftermål, äfven för tjugufemårig mö, väl kunde behöfva att fortfarande understödjas af ett bestämdt lagbud, förklarar jag likväl, att jag icke vill envist hålla derpå, utan skulle vilja gå så långt att godkänna 1 § i Lag-Utskottets förevarande förslag. Deremot är det en annan paragraf i samma förslag, hvilken, huru illa det än må låta, jag icke anser mig kunna godkänna, nemligen 3 §: »att stadgandet i 6 Kap. 1 § Giftermåls-balken om faders och moders rätt att göra mö arflös, ej må ega tillämpning, der hon vid äktenskapets ingående uppnått 25 år. utom i de fall, som i 2 § af samma kapitel omförmålas». Såsom skäl för sitt förslag af ett dylikt stadgande har Utskottet anfört, att konsekvensen synes fordra, att 6 Kap. 1 § Giftermåls-balken: »Gifter sig mö mot faders vilja, eller moders; hafve fader eller moder våld att göra henne arflös», icke tillämpades på den, som egde ingå äktenskap utan föräldrars samtycke, emedan hon i så fall vore att jemföra med dotter, som blifvit enka, om hvilken stadgas i 2 §

af samma kapitel. Jag tror dock, att Lag-Utskottet vid anställandet af denna jemförelse misstagit sig. Jag tror nemligen, att det icke kan förnekas, att en enka vid ingäendet af sitt andra giftermål vunnit en större erfarenhet och icke så vilseledes af illusioner, som då en flicka första gången gifter sig. För öfrigt vet jag icke, att den enligt bestämmelserna i 6 Kap. I § Giftermåls-balken, sådan den för närvarande lyder, föräldrar medgifna rätt att göra mö arflös, som gifter sig mot deras vilja, någonsin blifvit missbrukad. Då dertill kommer, att ett dylikt giftermål väl icke i allmänhet minskar föräldrakärleken, men att det utan tvifvel är godt att ega ett medel att minska den ekonomiska skada, som i många hänseenden kan blifva en följd för qvinnan af ett obetänksamt giftermål, samt på det sättet ock förhindra månget giftermål, der mannen ledts måhända mindre af kärlek än egennyttiga beräkningar, har jag ansett, att 3 § i Lag-Utskottets förslag icke bör godkännas.

Herr Westman: Då man, genom den nyaste lagstiftningen om qvinnans myndighet vid 25 års ålder, befriat mannen från den skyldighet, han i århundraden haft, att under benämning af förmyndare lemna sitt biträde åt den värnlösa qvinnan, som var i behof af hans hjälp, är det icke att förundra sig öfver, att man nu äfven söker att blifva qvitt det åliggande, att, på sätt och i den ordning lag föreskrifver, lemna biträde åt qvinnan, då hon, vid anbud om äktenskap, bör bestämna öfver sin framtids lycka eller olycka — ty här sannas endast det gamla ordspråket, ju mera man får, desto mera vill man hafva. Jag vill derföre icke vidare uppehålla mig vid den del af frågan, huruvida det vore mannen värdigt, att söka undandraga sig den honom i lag ålagda förbindelse, att vid sin dotters eller myndlings viktigare period i sin lefnad, lemna henne nödigt biträde, utan fäster mig endast vid förslaget, sådant det af Lag-Utskottet blifvit framställt, för att visa de mindre tydliga föreskrifter, som deri förefinnas, — till mycken svårighet vid tillämpningen deraf.

1 § innehåller. »Mö som fyllt 25 år, stånde ej under giftoman». Ut i motiverna i Betänkandet yttras: att då man antagit en viss ålder, då qvinnan anses hafva hunnit den mognad etc. (se fol. 2 i Betänkandet.)

Af detta frangår ju tydligen, att emedan mö nu mera enligt gällande lag är myndig vid 25 år, så bör hon då icke heller stå under giftoman.

Om man ock ville erkänna rigtigheten af denna slutföljd, så finner man likväl, att det föreslagna stadgandet icke kan tillämpas på mö, som uppnått 25 år, men blifvit, af ena eller andra orsaken, omyndig förklarad och ställd under förmyndare. Jag nödgas derföre såsom lagskipare göra mig den frågan: skall efter detta förslag mö, som fyllt 25 år, men är omyndig förklarad, stå under giftoman eller ej?

Ser jag på Utskottets resonnement i Betänkandet, hvilket ty värr icke alltid finnes att tillgå, så följer ju deraf, att endast den qvinna, som enligt lag är omyndig, skall stå under giftoman — men enligt förslagets tydliga ordalydelse äro ju alla mö, som fyllt 25 år, fria från giftoman.

Jag tror derföre, att detta stadgande är af beskaffenhet, att behöfva något förtydligande angående mö, som uppnått 25 år, men blifvit omyndig förklarad.

Herr Nordström: Första §:n uti förevarande förslag innehåller i sjelfva verket två bestämmelser: den ena, positivt uttryckt genom sjelfva satsen, att mö, som fyllt 25 år, stånde ej under giftoman; den andra, som utgör deraf en omedelbar följd, nemligen, att mö, som ej fyllt 25 år, stånde under giftoman; och har en föregående talare redan erinrat om, att hvad denna § lemnar obesvaradt och obestämdt är, huru förhållas skall, när mö, som fyllt 25 år, och således enligt lag är myndig, derefter åter af en eller annan anledning förklaras vara omyndig; en fråga, hvilken med så mycket större skäl förtjenar uppmärksamhet, som ett af hufvudskälen för förslaget om myndig vorden qvinnas befrielse från giftomannarätten är, att, då hon såsom myndig i alla andra afseenden sjelf får råda öfver sig och sitt gods, hon ock i afseende å äktenskap bör få, utan hinder af annan, bestämma sig sjelf.

Att giftomannarätten, sådan den ännu kvarstår i vår lag, behöfver en genomgripande revision, derom är jag med Lag-Utskottet ense; men just derföre anser jag Utskottets nu framlagda förslag icke vara tillfredsställande. Det har endast tagit en sida af saken i betraktande, nemligen giftomannarätten i afseende å myndig vorden mö; men alldeles förbisett, huruvida det vore lämpligt att ännu bibehålla densamma i oförändrad utsträckning för mö, som ännu icke uppnått 25 år och vill i äktenskap träda. De äktenskap, i hvilka bruden är yngre än 25 år, höra dock till det stora flertalet.

En öfverblick på det kapitel i vår allmänna lag, som bestämmer »hvar som giftoman skall vara», utvisar, att giftomannarätten är utsträckt icke endast till föräldrar, eller den, de till giftoman efter sin död nämnt, utan till möns samtliga manliga skyldemän, fäderna framför möderne, efter en i lagen bestämd ordning. Detta förhållande sträcker sin rot till långt aflägsna tider, då enligt våra på seden grundade äldsta lagar den genom blodsbandet sammanhängande släkten bildade likasom ett afslutet helt, förpligtadt till understöd och skydd för sina medlemmar, och noga vidhållande bevarandet af dess jordegendom, såsom grunden för dess medborgerliga betydelse, hvarför och öfvergången från den ena släkten till den andra af jordegendom genom giftermål var en ganska vigtig familjfråga.

Allt detta har emellertid under tidens gång förändrats. Släktbandet och födelsebygden hafva numera ej samma styrka som fordom. Arfve- och bördsjordssystemet har i lagarne från vår tid blifvit högst väsendtligen modifieradt, och hvad som särskildt i fråga om giftomannarätten här förtjenar stor uppmärksamhet är, att människornas rörlighet är nu betydligt större än fordom. Giftomannen var lättare att igenfinna då, när han sällan för längre tid lemnade sin hembygds trakter, än nu, då vandringslusten tilltagit och man med vår tids kommunikationsanstalter inom ett par, tre månader kan försätta sig från hembygden till Chicago, Melbourne eller Honolulu. Håller man under sådana förhållanden strängt på den gamla giftomannarätten och rätter giftomans samtycke till ett hans qvinliga anförvandt föreslaget äktenskap, kan mången red-

bar flickas giftermål, då vederlig giftoman finnes, men hans vistelseort ej genast kan utredas, derigenom, måhända, förhindras till skada för henne och hennes framtid.

Det gifves emellertid ett förhållande, som under alla omständigheter uti ifrågavarande afseende bibehåller sin betydelse: jag menar bandet mellan föräldrar och barn, och den giftomannarätt, som derpå grundas. Att äfven denna giftomannarätt kunde medföra en eller annan olägenhet under vissa omständigheter, må ej förnekas, men, utom det att domaren äfven här kan träda emellan i fall af missbruk, är dock detta band alltför djupt ingripande uti familjelifvet, att kunna betraktas ensamt ur samma synpunkt, som frågan om giftomannarätten för aflägsnare skyldemän.

När, efter de stora sociala omstörtningarne i Frankrike vid slutet af förra seklet, den borgerliga ordningen åter vunnit stadga och blifvit genom en ny borgerlig lag befastad, stadgades i denna lag, att son, som ej uppnått 25 års ålder, och dotter, som ej fyllt 21 år, icke kunna ingå äktenskap utan föräldrarnes, eller åtminstone fadrens samtycke, eller, om föräldrarne äro döda, utan far- och morföräldrars bifall. När son uppnått nämnda ålder och dotter 21 år, kunna de träda i gifte utan detta samtycke, om det, oaktadt tre gånger i föreskrifven ordning upprepad anhållan derom, blifver dem vägradt. Efter uppnådda 30 år eger son, och efter fyllda 25 år dotter gifva sig, om föräldrarnes samtycke uteblifvit en månad efter det formel anhållan derom till dem ställdes. Sålunda har denna grannliga fråga blifvit löst i Frankrike och de andra länder i vestra Europa, hos hvilka den Franska civillagen vunnit burskap. I Frankrike äro likväl både son och dotter i andra afseenden myndiga vid en ålder af fyllda 21 år. Då jag omförmäler detta, sker det likväl icke, för att såsom mönster föreslå den härvid af Franska lagen stadgade förfaringsmethod, utan endast för att framhålla den princip, som deruti uttalar sig. Den omständighet, att äfven son här är underkastad samma regel, som dotter, antyder stadgandets ursprung från Romerska rätten och dennas bestämmelser om föräldramagten. I de länder åter, der det Germaniska elementet i afseende å familjerätten är förherrskande, är det endast den omyndiga dottren, som för sitt äktenskap behöfver föräldrarnes samtycke.

Då nu jag för min del hyllar den mening, att giftomannarätten i dess nuvarande utsträckning äfven borde inskränkas i afseende å mö, som icke uppnått 25 års ålder, tror jag dock att föräldramagtens naturliga rätt i detta hänseende borde respekteras. Icke heller skulle jag motsätta mig ett förslag, som äfven i fråga om mö, hvilken allaredan kommit till 25 års ålder, gjorde det för henne till en nödvändighet att till sitt tillämnade äktenskap anhålla om sina föräldrars bifall, och att afvakta deras samtycke någon bestämd tid. Att fadrens samtycke äfven skulle gälla såsom modrens, torde knappt behöfva sägas. En sådan utväg för bifallets vinnande, antingen uttryckligen, eller genom dess uteblifvande under den bestämda tiden, skulle vara lättare verkställbar, än domarens nu anvisade mellankomst, på samma gång den skulle upprätthålla värnadspligten mot fader och moder. Skulle denna af mig nu uttryckta mening anses förtjena afseende, blefve omarbetning nödig äfven af öfriga §§ i förslaget.

Bland dessa innehåller den *tredje*, att fader eller moder väl i allmänhet icke skulle, såsom nu är lag, få göra till myndig ålder kommen mö arflös, om hon ingår äktenskap mot deras vilja; men dock vara dertill berättigade, om hon, medan hon i deras hus vistas och bröd deras äter, gifter sig utan deras samtycke, antingen af förakt och sidvördnad, eller med den, som ej hafver godt namn och rykte. Härigenom har alltså äfven Lag-Utskottet erkänt, att aktningen för föräldramagten dock under *vissa* omständigheter borde upprätthållas; och om man då ginge något steg längre och förklarade, att den under *alla* omständigheter borde upprätthållas, på det formela sätt, till exempel, som jag ofvan tillåtit mig antyda, tror jag ej att samhällsordning, eller borgerlig frihet, eller sedlighet derpå skulle lida.

I 4 § föreslås, att mö, som ej står under giftoman, sjelf må ega att göra äktenskapsförord. Nu gällande lag förklarar, att det är giftoman, som skall göra det å mös vägnar, så vida det sättes i fråga. Har nu fader såsom giftoman, eller moder med skyldaste fränders råd, om fader är död, till äktenskapet gifvit sitt samtycke, synes det, som skulle han äfven kunna biträda vid äktenskapsförordets uppgörande, likasom tillförene. Har han vägrat sitt samtycke, återstår dock att noga öfverväga, om det ej i alla fall vore för ändamålet gagneligare att, till biträde åt myndig vorden mö vid en så grannliga förrättning en god man borde tillförordnas, helst redan den omständigheten, att fråga derom af henne väckes, visar en omtänksamhet, som af sakkunskapen behöfde stöd.

På nu anförda skäl hemställer jag om proposition på återremiss af förslaget, äfven på det att lösning måtte gifvas åt frågan, huru uti ifrågavarande afseende förfaras skall, då mö, som uppnått myndighetsåldern, åter förklaras omyndig.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 6 e. m.

Herr Björck: Ehuru jag icke är jurist, har jag ej kunnat underlåta att söka bedöma de grunder, på hvilka Lag-Utskottet stödt sitt ifrågavarande förslag, synnerligast som de nu gällande stadgandena i fråga om giftomannarätten djupt ingripa i det religiösa och sedliga lifvet. Då frågan vid en föregående riksdag förevar, var jag en ibland dem inom Presteståndet, som motsatte mig det då framställda förslaget. Af hvad som nu yttrats till försvar för detsamma, har jag icke funnit mig föranledd att frångå min då uttalade åsigt. Hvad som, i likhet med de nuvarande lagbestämmelserna rörande giftomannarätten, har så gammal häfd för sig, och af vördnadsvärda fäder ansetts höra till visshetens fordringar, må väl synas betänkligt att förändra. När man ännu icke klart inser skälen för dylika stadganden, misstror man i dylika fall i det längsta sig sjelf, då man finner sig böjd för ändringar af så häfdvunna stadganden, hvarvid de gamle möjligen sett djupare.

Den ifrågavarande giftomannarätten förekommer nu, såsom gällande icke blott under den patriarkaliska tiden; utan, hvad mera är, äfven i Kristendomens begynnelse på den apostoliska tiden, då qvinnans menliga rättigheter högt uttalades, tages det för gifvet, att mö skall hafva
giftoman.

giftoman. Det förutsättes nemligen af hedningarnes apostel, såsom man kan finna af 7 Kap. i det förra brefvet till Korinthierna. Samma åsigt möter oss jemväl i våra gamla Nordiska lagar, hvilka, såsom känt är, i synnerlig mätto värna om kvinnans rättigheter. I min ungdom hade jag vid universitetet en tid den lyckan att tenligen ofta umgås med en vördnadsvärd rättslär, ur hvars skola flere af våra äldre utmärkte jurister utgått. Denne man var en af de mest människovänlige personer jag lärt känna, och jag är fullt förvissad, att humaniteten hos honom hvilade på sannt kristlig grund. Han hyste bland annat den människovänliga mening, att äktenskap böra mera befordras än hindras, men försvarade ändock med ifver giftomannarättens bibehållande. Allt detta innefattar för ett kristligt sinne starka auktoriteter emot det nuvarande förslaget. Men man behöfver dock vid frågans bedömande icke hålla sig endast till auktoriteter. Man kan, såsom det synes mig, sjelf lättligen finna, hvilka olägenheter kunde uppstå, derest förslaget antoges. För mig är det t. ex. klart, att det skulle leda till en mängd hemliga förlofningar, hvilka, ehuru de blifvit uppgjorda utan föräldrarnes vetskap och samtycke, eftersom man menade sig här handla emot deras önskan och vilja, skulle till följd af ömsesidiga löften sluta med äktenskap efter den tid, då qvinnan fyllt 25 år och lagligen kunde begagna sin rättighet att sjelf bestämma öfver sig i fråga om giftermål. Man skall nemligen ej taga för gifvet att, om den nya lagen antages, en ung qvinna först vid 25 års ålder bestämmer sitt val, utan det kommer troligtvis ofta att inträffa långt derförinnan. Så länge deremot föräldrarnes bifall till giftermålet är nödvändigt, manas qvinnan att gå mera försigtigt till väga i detta hänseende än under ett motsatt förhållande. Synnerliga olägenheter torde ej heller kunna antagas följa af den nuvarande lagstiftningen i detta ämne. Vål finnas här och der exempel, att föräldrar missbrukat sin magt såsom giftomän, men det lärers väl höra till undantagen att de i längden göra motstånd mot dottrens fortfarande allvarliga böjelse och utsätta sig för sorgen att se henne rubbad till sitt förstånd eller hektiskt förtvina. Och om i ett eller annat fall ett oskäligt motstånd skulle ega rum, finnes ju häremot ett korrektiv i stadgandet, att domstol eger afgöra frågan, huruvida ändock qvinnan må få gifta sig med den person, som giftoman icke tillåter att blifva hennes make.

Af dessa skäl kan jag ej annat än yrka afslag på Utskottets förvarande förslag.

Herr Faxe: Man har anmärkt, att det vore orätt beröfva föräldrar deras inflytande på dotters val af make och att giftomannarätten åtminstone för dem borde bibehållas; men ett sådant inflytande skulle visserligen icke upphöra, derför att föräldrarne icke längre egde magt att hindra giftermålet. Det moraliska inflytandet återstode oförminskadt, derest förhållandet emellan föräldrar och barn vore sådant det borde vara. I annat fall åter, låge antingen felet hos föräldrarne, som illa uppfostrat dottren eller annorledes förverkat hennes tillgifvenhet och förtroende, eller ock vore dottren till sin natur en dålig person, som icke aktade föräldrarnes vilja; och i sistnämnda händelse blefve den magt lagen lemnade, blott ett tomt ord, utan värde. Det kan med skäl

frågas, hvarför skall en enka, ofta vida yngre än 25 år, efter blott någon kort tids äktenskap, anses bättre egnad att råda öfver sin person, än den ogifta qvinnan? icke är det giftermålet i och för sig, som skärper förståndet och omdömesförmågan — och icke är den förre, mera än den sednare, fri från kärlekens inflytelse. Godkänner man att en qvinna, som uppnått 25 år, i allmänhet må anses skicklig att råda öfver sig sjelf och således bör vara befriad från giftomans inseende, så finnes intet skäl att antaga, att hon härtill skulle vara mindre skicklig om föräldrarne lefva än sedan de äro döda; och om följdriktighet skall finnas i lagen bör förhållandet i ena som i andra fallet vara lika.

En talare har uti ifrågavarande förslag velat se en syftning från mannens sida, att likasom han redan blifvit befriad från besväret med förmynderskap för qvinna, som uppnått 25 år, nu jemväl afskudda sig det ansvar att hafva omsorgen såsom giftoman. Detta vore ett alldeles nytt motiv. — Man har åtminstone hittills icke motsagt, att afsigten vore att åt qvinnan bereda förmånen af likställighet med mannen, äfven i fråga om rättigheten att ingå äktenskap, — en rättighet, som synes vara en naturlig följd af det henne förut gjorda medgifvande att sjelf råda öfver sitt gods. Att hon härigenom skulle blifva beröfvad tillfället att begära eller erhålla råd af andra, kan väl lika litet i ena, som andra afseendet antagas.

Det har likaledes blifvit erinradt, att en motsägelse skulle finnas emellan motiverna och den föreslagna lagtexten, emedan i de förra talades om myndig qvinna, men i texten nämndes mö, som uppnått 25 år, samt häraf vid lagens tillämpning kunde uppstå osäkerhet, huru förhållas borde med mö, som väl uppnått 25 år, men blifvit omyndig förklarad. Lagtexten synes dock alldeles oförtydbar, och om lagtillämparen iakttaget sin pligt, att följa ordalydelsen, kan eller åtminstone bör icke något misstag ega rum. Dessutom förekommer icke heller i motiverna något, som kan föranleda till det antagande, att allenast qvinna, som är myndig, skulle vara befriad från giftomans inseende; ty den talar allestädes om qvinna, som uppnått *myndig ålder*; — dock — man har jemväl anmärkt såsom ett fel just det, att mö, som efter uppnådda 25 år blefve omyndig förklarad, likväl kunde sluta äktenskapsförbindelse utan giftomans biträde.

Härpå kan blott svaras, att detsamma gäller i fråga om enka, som är förklarad omyndig och som, efter uppnådd myndighetsålder, blifvit ställd under förmyndare.

Herr von Gegerfelt: Siste talaren har så väl och kraftigt vederlagt de gjorda inkasten emot Lag-Utskottets utlåtande, att jag knappast skulle yttrat mig, om icke han stodo ensam mot många och jag lärt af de i krigskonsten erfarne, att äfven massorna hafva inflytande på stridens utgång. Den i våra gamla lagar uttalade grundsatsen att den ogifta qvinnan, af hvad ålder som helst, skulle stå under förmyndare och giftoman, var konsekvent, ehuru ej, åtminstone efter sednare tiders uppfattning, rättvis; då lagstiftningen bestämde att den ogifta qvinnan vid 25 års ålder skulle vara myndig, men bibehöll hennes skyldighet att stå under giftoman, gaf den half rättvisa på bekostnad af konsekvensen och kom derigenom i en ställning, som icke i längden kan blifva hållbar.

Lagen kallar sjelf myndighetsrätt för en rätt att: »råda sig och gods sitt sjelf.» Rättigheten att förfoga öfver sin egendom sammanhänger med friheten att bestämma öfver sin person. Att beröfva den myndiga qvinnan rättigheten att uti det viktigaste momentet i lifvet, då den egna känslan och det egna omdömet kraftigast sträfvar att göra sig gällande, bestämma öfver sig sjelf, står i allt för skarp strid mot de åsichter, som i öfrigt rörande qvinnans ställning i samhället gjort sig gällande. Frågan om giftomannarättens afskaffande har därför, allt sedan lagen stiftades om qvinnans rättighet att vid 25 års ålder blifva myndig, stått på dagordningen. Redan vid 1862—1863 års riksdag blef af Lag-Utskottet framställt och af Rikets Ständer antaget ett lagförslag härom, hvilket dock ej vann nådig sanktion, visserligen till en del af formella skäl, men synnerligast därför att giftomannarätten bibehölls åt föräldrar, så länge de lefde, och således gjordes alldeles oberoende af qvinnans behof utaf det skydd, densamma skulle medföra, — ett behof, som snarare ökas än minskas genom föräldrarnes död. Emot Lag-Utskottets ifrågavarande utlåtande är hufvudsakligen anmärkt, att deri saknas erforderliga bestämmelser dels om giftomannarätten för qvinna, som icke fyllt 25 år, och dels angående qvinna, som, efter att hafva uppnått denna ålder, blifvit ommyndig förklarad. Jag erinrar härvid att Utskottet icke af den till dess behandling öfverlemnade motionen haft grundlagsenlig rätt att yttra sig i förra hänseendet, samt att ommyndig förklarad mö genom det afgifna lagförslaget komme i alldeles enahanda förhållande som man och enka, hvilka blifvit omyndige förklarade; och ej heller i afseende på dem har fråga om lagförändring blifvit väckt. De i Franska lagen befintliga stadganden, enligt hvilka genom notarialprotesten den vägrande giftomannens samtycke till äktenskap skall begäras, hafva af en talare blifvit åberopade, men dessa åtminstone för våra förhållanden alldeles olämpliga stadganden kunna icke, så vidt jag kan finna, gifva något stöd för giftomannarättens bibehållande hos oss. En talare, som förklarad sig icke vara jurist, har under åberopande af ett kristligt sinnes betänksamhet velat, af theologiska skäl och enär giftomannarätten vore gammal, motsätta sig förslaget. Jag är deremot icke theolog och vill ej söka vederlägga hans theologiska skäl, men mitt kristliga sinne lägger icke något hinder i vägen för mig att ingå på ifrågavarande lagförändring. Att en institution är gammal, utgör icke något skäl för dess bibehållande. Samhället är i ständig utveckling och behöfver därför tid efter annan nya former för sin tillvaro. Icke blott rättvisa och konsekvens, utan äfven rent praktiska skäl förorda den ifrågaställda lagförändringen. De fall hafva hittills varit ganska få, då giftomannen på juridisk väg, genom anlåtande af domstols åtgärd, kunnat verka gagnande; den moraliska kraften deremot hos föräldrar och anhöriga är lika stark, som den juridiska rätten är vanmäktig, då det är fråga om att hindra obetänkta giftermål, och denna moraliska kraft skall otvifvelaktigt blifva än mera verksam, om den ställes på egen grund och ej vidare söker sitt stöd i lagparagrafer. Jag anholder om proposition på bifall till den nu föredragna delen af Utskottets betänkande.

Grefve Sparre, Eric: Det är icke utan mycken tvekan, som jag begärt ordet, och jag skulle ej gjort det, om jag icke, då denna fråga nu

för första gången inom Kammaren förekommer, ansett det för min pligt, såsom ledamot af det Utskott, som behandlat frågan. Jag ber då att i främsta rummet få tillkännagifva för Er, Mine Herrar! den ståndpunkt, jag, i fråga om lagstiftning, intagit, och med detsamma besvara den siste värde talarens yttrade åsigt, att något hinder icke skulle möta att af det skäl upphäfva den nuvarande lagen om giftomannarätt, att denna lag vore gammal. Det förhåller sig på helt olika sätt med lagstiftningen om familjrätten, än med den i öfriga brancher t. ex. sakrätten, handelsrätten m. fl. Hvad den förra angår, så och enär familjen utgör vilkoret för samhällets bestånd, den jordmån, hvarur samhällets finaste rötter hemta sin näring, bör man vara synnerligt varsam att vidtaga några förändringar i densamma och icke göra det utan mogen öfverläggning. Hvarje rubbning i familjeförhållandena kan medföra större förändringar inom samhället än man anar och önskar. Det är med denna rätt på samma sätt, som jag för några dagar sedan yttrade om religionen. Den bör respekteras, äfven om fördom skulle ligga till grund för densamma; den bör skonas, så snart den är förenlig med allmänna tänkesättet. Har åter fördomen fallit, har det allmänna föreställningssättet förändrats — då först bör lagstiftningen framträda och sanktionera de förändringar, hvilka den allmänna meningen undergått. Hos alla sjelfständiga folk förekommer också familjerätten mera ren och oblandad samt företer ofta egendomliga afvikelser från andra länders. — Med afseende åter på handels- och kreditlagstiftningen är jag kosmopolit och har, i fråga om lagstiftningen härutinnan och sakrätten i allmänhet, ingalunda motsatt mig föreslagna tidsenliga förändringar, utan sökt närma mig andra länder i detta hänseende. Alltid har jag deremot hållit tillbaka, då fråga varit att förändra lagstiftningen beträffande familjerätten. Detta är min ståndpunkt; jag har velat en gång för alla tillkännagifva den, på det att man icke skulle förundra sig deröfver, om jag, med afseende på lagstiftning, är stundom konservativ, stundom djerft framåtskridande. Jag har sålunda, med afseende på näringsförhållandena, deltagit i den lagstiftning, som gjort qvinnan myndig. Jag ansåg denna lag nödvändig, och vid 1862—1863 års riksdag var jag en af de varmaste förespråkarna för qvinnans myndighet. Men *då* lika litet som *föret* har det ansetts såsom en nödvändig följd häraf att upphäfva lagen om giftomannarätt för qvinnan. Det heter i Kongl. Maj:ts Proposition till Rikets Ständer vid 1856 års riksdag: »För att under sådana förhållanden den större sjelfständighet, som aktningen för qvinnans rätt kräfver, att lagstiftningen åt henne bereder och hvilken äfven påkallas af det friare deltagande i borgerliga yrken, som våra näringslagar numera för henne öppnat, icke må för de ogifta qvinnorna sjelfva blifva vädlig, fordras att stegen på den nya banan med varsamhet uttagas; och Kongl. Maj:t har derföre, jemte det tiden för ogift qvinnas rätt att vara myndig ansetts ej böra inträda förrän vid fyllda 25 år, på sätt ock tillförene af Lag-komitéen varit föreslaget, funnit angeläget att, oberoende af denna myndighet, lagens stadganden om giftomannarätt förblifva oförändrade.» Rikets Ständer biträdde denna åsigt. Många af Er, Mine Herrar, påminna sig utan tvifvel, huru man vid diskussionen härom ansåg dessa begge saker ej hafva gemenskap med hvarandra; villigt tillerkände man qvinnan tillräckligt förstånd och varsamhet vid penningars förvaltning,

under det man, i fråga om äktenskap, icke tilltrorde henne ega nog magt öfver känslan. Hafva nu efter åtta år förhållandena kunnat så väsendtligt förändras, att lagen om giftomannarätt för qvinna, som fyllt 25 år, bör borttagas? Jag tviflar derpå. Jag har dessutom en ytterligare auktoritet för giftomannarättens bibehållande uti Lagberedningens förslag till civillag i 1 Kap. 2 § Giftermåls-balken, der det heter: »För omyndig fordras till äktenskap giftomans bifall; och varde det muntligen eller skriftligen tillkännagifvet, som i 1 § sägs. Om ogift qvinna, som blifvit myndig förklarad, efter thy i II Kap. 14 § Ärfda-balken sägs, vare lag samma.» Här bibehölls således giftoman äfven för den myndiga qvinnan. Sedan jag nu besvarat invändningen, att man skulle göra sig skyldig till inkonsequens, om man icke, sedan man medgifvit qvinna att vid 25 år vara myndig, äfven befriade henne från skyldigheten att stå under giftoman, ber jag få vidröra sjelfva saken. Giftomannarätten är förståndet, ställt vid sidan af känslan för att afböja missvisningar; det är erfarenheten, gifvande råd åt den med lifvets yttre förhållanden mindre erfarna qvinnan. Detta råd, som kan ikläda sig formen af ett förbud, är endast en underrätts, från hvilken man kan appellera; och det är utan exempel att icke domstolen, när den i dylikt fall behöft anlitas, gifvit giftomannen orätt. Man har sagt, att giftomannarätten kan missbrukas, men visa mig någon lag, hvilken som helst, med hvilken missbruk ej kan ega rum. Männe ej det är större våda, att qvinnan, som, vid valet af make, ledes af känslan, får, utan giftomans inblandning, gifta sig, än att giftomannarätten missbrukas. Man räknar, i detta fall, missbruken, men ej de många fall, då giftomannens vägran varit välgörande. Man har talat om Frankrike, i hvilket land isynnerhet qvinnan är emanciperad, men till och med der skall hon, derest hennes målsman vägrar henne att ingå äktenskap, till honom tvänne gånger genom notarie framställa sin önskan att gifta sig. Den ifrågavarande lagen skulle kunna framkalla förhållanden af den beskaffenhet, att t. ex. en far skulle, utan att på förhand veta något derom, kunna först i kyrkan genom lysning få förnimma sin dotters tillämnade äktenskap; jag lemnar åt hvar och en att bedöma det obehagliga intryek, som häraf skulle föranledas. Man har sagt att, i fall som detta, moraliskt, men ej juridiskt tvång bör göra sig gällande. Veten J då icke, Mine Herrar! att lagarne icke skrivas för de normala förhållandena; i sådana fall behöfvas inga lagar. Lagarne skrivas just för de icke normala fallen. När känslan missleder qvinnan, måste hon hafva en rådgifvare. 1 § af det ifrågavarande förslaget säger: »Mö, som fyllt 25 år, ståndet ej under giftoman.» Vid betraktandet af denna §, kan jag icke underlåta att för Er, Mine Herrar, omnämna ett samtal, jag för en tid sedan hade med ett ytterst klokt fruntimmer. Jag underrättade henne derom, att fråga var inom Riksdagen väckt, det qvinna, som fyllt 25 år, ej skulle stå under giftoman. Hon svarade då: »Nej för Guds skull stifta ingen sådan lag - före 25 år väljer hon med temlig omsigt, men efter den tiden, då hon kommer på öfverblifna kartan, och derföre ej frågar efter hvem hon får, endast hon blir gift, är hon som mest i behof af giftoman.» Man har sagt att det vore oegentligt, att, då en enka, om ock under 25 år, icke står under giftoman, ogift qvinna vid 25 år skulle göra det; men en enka är redan emanciperad från fadrens målsmans-

skap, förestår sitt hus och är förmyndare för sina egna barn, och de förhållanden, i hvilka hon då kommer, gifva henne snart den erfarenhet, i saknad hvaraf hon anses behöfva giftomans råd. Jag tillåter mig fästa Kammararens uppmärksamhet derpå, att Utskottet funnit sig föränlåtet föreslå borttagandet icke allenast af giftomannarätten, utan äfven af fadrens rättighet, i enlighet med 6 Kap. 1 § Giftermåls-balken, att göra mö arflös. Detta stadgande hafva föregående Riksdagar icke ansett lämpligt låta bortfalla. Såsom skäl derfor uttalades vid 1862 års riksdag, att det vore välgörande, enär, om en dotter gifte sig med en slösare, fadren kunde ställa så, att hvarken hon sjelf eller hennes barn blefvo ruinerade. Det är, enligt min tanke, en dyrbar rättighet, att kunna trygga en dotters framtid. Genom borttagande af det nuvarande stadgandet i 6 Kap. 1 § Giftermåls-balken skulle fadren beröfvas en sådan rättighet. För några dagar sedan beslöt Kammararen återremiss af Lag-Utskottets afstyrkande Utlåtande i anledning af en motion, som hade till syfte utvidgande af giftomannens rättighet att göra äktenskapsförord. Enligt det nu ifrågavarande Utlåtandet skulle rättigheten att göra äktenskapsförord tillfalla äfven den myndiga qvinnan. Tron J, Mine Herrar! att den ogifta qvinnan gör äktenskapsförord? För min del betvivlar jag det fullkomligt. Ert beslut för några dagar sedan af nämnda återremiss står derföre ej väl tillsammans med Er önskan, att uppdraga åt den myndiga qvinnan sjelf att göra äktenskapsförord. Jag kan icke heller neka till, att jag finner en ytterligare orsak att icke bifalla det ifrågavarande Utlåtandet deruti, att, då Kongl. Maj:t före nästa riksdag måste sanktionera den ifrågavarande lagen, om den af Honom godkännes, men Adelsmöte sannolikt icke kan före den tiden inträffa, olika lagar skulle gälla för medlemmar, hörande till samma stat, hvilket jag, för min del finner motbjudande. Slutligen bör jag erinra derom, att lagen om qvinnans myndighetstillstånd rönt motstånd hos de förmögnare klasserna, men, enär den stora massan af folket behöfde denna lag, måste den stiftas; hvaremot, i det nu förevarande fallet, jag anser det för alla klasser vara godt, att qvinnan har sin giftoman, med hvilken hon kan rådgöra.

På grund af hvad jag sålunda anfört, och, enär de svårigheter, hvilka man föreställt sig inträffa deraf, att mången qvinna saknar giftoman, genom lagstiftning på annat sätt böra kunna undanrödjas och hvartill jag för min del är villig att medverka, yrkar jag afslag på ifrågavarande Utlåtande.

Herr Hallenborg: Då lagstiftningen redan medgifvit qvinnan rättighet att vid 25 års ålder blifva myndig, och då hon sålunda utan föräldrars eller målsmäns hörande eger rättighet att inlåta sig i egendomsköp, borgensförbindelser och hvilka affärstransaktioner som helst, tyckes konsekvensen fordra att hon ock vid den åldern må ega rättighet att sjelf välja ledsagare genom lifvet. Ja, jag går så långt, att äfven om en qvinna af hvarjehanda skäl frivilligt underkastat sig omyndighetstillståndet efter uppnåendet af myndighetsåldern, bör hon icke derföre förhindras att vara sin egen giftoman. Det enda fall då hon, enligt mitt förmenande, bör hafva förverkat rättigheten att, i fråga om

äktenskap, bestämman öfver sin person, är då hon blifvit lagligen dömd att stå under förmyndare.

För öfrigt kan jag icke finna, att giftomannens inflytande, på grund af lag, är af synnerlig vigt. Är en qvinna väl uppfostrad, har hon i föräldrahemmet kommit i erfarenhet af välsignelserna utaf ett lyckligt äktenskap, då är hon också lifvad af sådana känslor för sina föräldrar, att hon icke gerna väljer sig en make, utan att rådfråga sig med dem. Har hon deremot i sitt hem kommit till en annan erfarenhet, så att hon, af längtan att komma derifrån, är hågad att gifta sig med, snart sagdt, hvem som helst, eller är hon till den grad beherrskad af sjelfständighetskänslan, att hon icke vill lyssna till råd af någon annan, då lär icke i längden någon giftoman kunna hindra henne ifrån att till slut blifva förenad med den, för hvilken hon bestämt sig. Huru ofta hafva vi icke sett exempel på, hurusom föräldrar sökt hindra sin dotters förening med en för dem misshaglig person, och huru just deras motstånd i ännu högre grad uppeldat motståndsbegäret, så att de, trots allt deras motstånd, ändå nödgats gifva sitt samtycke till den förening, de så häftigt motsatt sig. En och annan gång har man exempel på att rättegångar med anledning häraf uppstått, och den siste värde talaren har sjelf medgifvit, att, då en person måst till domstol instämma giftomannen för att få ingå äktenskap, det är utan exempel att icke giftomannen fått orätt.

Det finnes, enligt min tanke, icke mera än ett sätt för föräldrar att afböja äktenskap, som de tro kunna för döttrarne blifva olyckliga; det är att genom godhet, vänlighet och förtroende göra dem hemmet kärt; — en flicka, som älskar detta hem, som känner och erkänner den lycka hon derinom njuter, öfvergifver icke lättsinnigt sin fäderneboning, hon betänker sig noga, innan hon lemna den säkra fristad hon har, för att gå okända öden till mötes, och hon väljer icke make, utan att hafva inhemtat föräldrarnes bifall till det vigtiga steg, hon är i begrepp att taga. För min del anser jag således qvinnan vara berättigad att vid myndig ålder sjelf välja sig make, men då 1:sta §:n af ifrågavarande Utlåtande, på sätt flere talare visat, icke är nog tydligt redigerad, får jag påyrka återremiss.

Herr Faxé: En värd talare har med vanlig talent sökt att anslå sina åhörare känslor, för att sålunda stämma sinnena mot förslaget; han har velat visa huru hårdt det vore, om de välvilligt erbjudna råden försmäddes, och derjemte erinrat, att lagstiftaren borde taga sig till vara för sådana förändringar i lagen, som icke öfverensstämma med allmänna föreställningssättet. Mig synes dock rättvist att i sak som denna lemna all känslsamhet å sido, och blott låta rättsprincipen gälla. Jag har redan förut yttrat, att föräldrars, och säkerligen äfven andra anhörigas moraliska inflytande komme att oförminskadt kvarstå, och att motsatsen, om den inträffar, komme att höra till de mera sällsynta undantagen, samt att således de välvilliga råden icke skulle blifva förgäfves erbjudna. Att föreställningssättet om orättvisan af nu gällande lagbud är temligen allmänt, det sluter jag ock deraf, att Rikets Ständer redan en gång bifallt ett förslag i samma syftning, om än icke i alldes samma utsträckning, som nu ifrågavarande och att vid sista riksdagen,

om jag icke misstager mig, de tvänne Stånd, som då representerade den större allmänheten, godkännt ungefärligen detsamma som nu blifvit föreslaget.

Samma värde talare har äfven anmärkt, att skandalen af domstols mellankomst, vid giftomans vägran af samtycke till giftermål, utgjorde undantag från det normala förhållandet och således icke borde medföra förändring af lagen, men ett talande skäl mot dess bibehållande synes det dock innebära.

Vidare har emot förslaget såsom felaktigt blifvit anmärkt: att genom ändringen af 6 Kap. 1 § beröfvades föräldrar möjligheten, att der en dotter, emot deras vilja, ingått ett obetänksamt giftermål, disponera öfver sin egendom så, att mannen vid deras död icke kunde förslösa den, utan densamma bibehållas åt dottern och hennes barn: att föräldrarne likaledes beröfvades det inflytande de borde ega vid upprättandet af äktenskapsförord; att det nu framställda förslaget äfven stode i strid med Lagberedningens förslag, då, enligt det förra, 25-årig mö, fastän hon blifvit förklarad omyndig, likväl egde utan biträde afsluta förord; men efter Lagberedningens förslag, mö endast hade en sådan rättighet derest hon vore myndig; och slutligen hurusom det vore olämpligt, att den ifrågavarande lagförändringen trädde i verkställighet, innan Ridderskapet och Adeln komme att för sin del dertill lemna bifall, samt att sålunda olika lagstadganden blefve gällande för olika samhällsklasser.

Det är visserligen sant, att genom förändringen i 6 Kap. 1 §, blefve föräldrars rätt, att göra dottern arflös, inskränkt till de fall, som omförmålas i 2 § af samma Kap.; men dessa synas ock vara de, der en sådan åtgärd egentligen kan anses fullt berättigad, och dessutom hafva föräldrarne alltid magt, att efter godtfinnande förfoga om hälften af den lott, som eljest skolat i arf tillfalla dottern. Deras rättighet så i ena, som andra afscendet blefve alldeles densamma, som om dotter, hvilken är enka, ingår äktenskap mot föräldrars vilja. Enahanda vore ock förhållandet i fråga om äktenskapsförord. Den som förut varit gift, kunde vara lika mycket i behof af biträde vid förords upprättande, som en till myndig ålder kommen mö; och konsekvensen fördrade, att lagen jemväl härutinnan blefve lika för begge. Enligt Lagberedningens förslag skulle ogift kvinnas myndighet icke inträda vid någon viss ålder, utan först efter föregången pröfning. I fall Ridderskapet och Adeln icke funne ifrågaställda lagförändringsförslag för sig tjenliga, borde sådant icke hindra öfriga samhällsklasser, hvilka gillade desamma, att begagna sig deraf, helst som det vore Adeln obetaget, att när som helst härutinnan vinna likställighet.

Herr von Gegerfelt: Jag anhåller att få till besvarande upptaga ett par punkter af Herr Grefve Sparres yttrande. Han har sagt att, om det ifrågavarande förslaget antoges, skulle det kunna hända, att en fader finge i kyrkan höra det lysa för sin dotter till ett giftermål, som han förut ej vetat af. Samma förhållande kan äfven nu inträffa med enka eller med myndig son, men inträffar ej i andra fall, än då familjbandet är upplöst, i hvilket fall hvarje försök att med lagen sammanhålla det vore fruktlöst. Den af Herr Grefven anmärkta olikhet mellan enka och mö finnes visserligen deri, att den förra, men i allmänhet ej den

sednare, kan vara förmyndare för sina barn, men begge kunna vara skiljda från föräldrahuset och såsom myndiga förestå eget hus. Man har sagt, att med Kammarens åsigt i den för några dagar sedan återremitterade frågan om förändrad lagstiftning i afseende på äktenskapsförord, det icke skall stå väl tillsammans att beröfva qvinnan det skydd giftomannarätten innebär, genom rättigheten att upprätta äktenskapsförord. Jag svarar derpå, att begge dessa lagförslag innebära ett erkännande af qvinnans rättighet och förmåga att sjelf bestämma öfver sitt handlingssätt. Den åberopade möjligheten att Ridderskapet och Adeln, i händelse bifall till den föreslagna ändringen i privilegierna vägrades, komme att lefva under särskild lag, betyder ej mer än att nämnda Stånd har fortfarande sitt särskilda forum. Jag yrkar bifall till Utskottets, utan reservation af någon dess ledamot, afgifna Utlåtande.

Herr Westman: När jag förra gången hade ordet, uttryckte jag min betänklighet dervid, att det föreliggande förslaget ej stadgade något derom, huruvida mö, som uppnått myndig ålder, men blifvit omyndig förklarad, skulle stå under giftoman. Jag trodde då, att något stadgande för detta fall ej fanns i förslaget, och det med så mycket större skäl, som det i första momentet af Lag-Utskottets Betänkande, just såsom skäl för förslaget, finnes anfördt, att mö vid 25 år är myndig. Jag hade derföre ej väntat, att få höra den tolkning af förslaget, att mö, som uppnått 25 år, skulle, ehvad hon vore myndig eller ej, ega sjelf bestämma om sitt giftermål. Men då några Herrar ledamöter af Lag-Utskottet, för hvilkas åsikter jag för öfrigt hyser den största aktning, sagt mig, att jag ej har rätt att studera motiven till en lag, utan endast bör hålla mig till lagtexten, så får jag medgifva, att ordalydelsen i densamma synes utvisa, att till myndig ålder kommen, men omyndig förklarad mö, ej skall stå under giftoman. Jag vill äfven åtnöja mig med denna förklaring, men endast för att visa till hvilka orimligheter man genom den kan komma. Här står i 1 §: att mö som fyllt 25 år, stånde ej under giftoman. Det är nu sagdt att detta skall gälla, ehvad hon är myndig eller ej. Men 4 § åter innehåller att mö, som ej står under giftoman, ege sjelf göra sådant förord, som i 8 Kap. Giftermålsbalken sägs. Häraf kan, så vidt jag kan finna, ej följa annat, än att mö, som fyllt 25 år, men blifvit omyndig förklarad, skulle ega rätt att göra förord. Det var derhän jag ville komma; och jag hemställer, huruvida det kan vara med grunderna i vår lag för kontrakts uppgörande förenligt, att de, emellan hvilka sådana ingås, icke skola vara myndiga personer. Jag yrkar för min del fortfarande på återremiss.

Herr Caspersson: Jag har i åtskilligt blifvit förekommen af de bland de föregående talarne, hvilka sökt försvara Utskottets Betänkande, och det är derföre blott några få smärre inkast deremot, som jag vill till besvarande upptaga. En talare har yttrat, att Lag-Utskottets förslag skulle stå i motsats mot de föreställningar om familjens rätt, som sedan uråldriga tider funnits i Sverige. Detta är sannt, men det är ej derföre sagdt, att förslaget bör förkastas. I forntiden utgjorde familjen liksom en stat i staten, och husbonden var nära nog enväldig; kan kunde ej blott förhindra giftermål, utan äfven påbjuda det, och familjemed-

lemmen ansågs skyldig att för familjens fördelar uppföra ej blott sin egendom, utan äfven sin person. Vi stå ej mera på denna ståndpunkt; den personliga rätten har vunnit i utbildning och vi kunna således ej draga konsekvenser af förhållanden, som redan upphört att vara till. I det anförda förhållandet ligger alltså ej något skäl att motsätta sig förslaget. Man har äfven anført, att de gamle sett djupare än vi. Detta är ett antagande, som jag ej vill gå in på. Ty enligt det skulle menniskosläget beständigt gå tillbaka. Jag tror åter att det går framåt, att det utvecklar sig till allt större klarhet, särdeles i afseende på rättsbegreppen. Man har vidare här anført skäl mot förslaget ur Bibeln och ur Pauli bref till de Corinthier. Så vidt jag kan påminna mig, säger Paulus deri, att det väl är bättre att gifta sig än brinna, men att Paulus för sin del föredrager det ogifta ståndet. Jag kan ej finna att deri ligger något bevis mot förslaget, utan endast antyder att fader egde giftomannarätt, hvilket i alla fall är väl känt; men Romares och Grekers bruk i detta afseende vid Pauli tid, kan ej tjena till norm för oss. Här har också blifvit sagdt, att om en kvinna visste, att hon vid 25 år egde rätt att utan föräldrarnes samtycke förfoga öfver sin hand, skulle detta kunna verka derhän, att hon vid tidigare år inginge förbindelser, som komme att rotfästa sig så, att hon sedermera ej kunde bryta dem. Detta är snarare en fördel hos förslaget än en olägenhet. Ty är kärleken så stark, att den bibehåller sig oförändrad under många års väntan, så är äfven säkerligen den man, som mön utvalt, henne värdig, och alla skäl att hoppas ett lyckligt äktenskap. Man har härjemte yttrat, att en far skulle kunna få höra det lysas för sin dotter, utan att han förut haft vetskap om hennes tilltänkta giftermål. Detta kan redan nu ske med hans son och med hans dotter, om hon är enka; och om det än vore sorgligt, om detta skedde med dotter, som är mö, så är det likväl fullt ut lika sorgligt, om det sker med son, eller med dotter som är enka. Men fastän något sådant *kan* ega rum, så tror jag dock ej att det sker. Jag har alldeles för stort förtroende till familjebandets kraft och helgd för att kunna förutsätta något sådant. Man har dessutom anført, att enka redan skulle vara emanciperad ur familjen; men manne ej förhållandet är nära nog lika med mö, som uppnått 25 år. Jag tror derföre att Lag-Utskottet i detta afseende blott konsekvent genomfört den princip, som ligger till grund för lagen om mös myndighet vid sistnämnda ålder. Slutligen har man äfven anført, att mö hittills ej någonsin gjort äktenskapsförord för sig sjelf. Detta förklaras deraf, att hon ej haft rätt att uppgöra sådant förord. Likväl har jag sett exempel på att hon upprättat förord, fastän sådant naturligtvis haft till följd att förordet blifvit ogilladt och upphäfdt. På grund af hvad jag nu anført, yrkar jag bifall till Lag-Utskottets Utlåtande.

Herr Holmberg: Jag instämmer med de talare, som försvarat Utskottets förslag, och anser, lika med dem, det endast vara en skyldig gärd åt rättvisan, att en till myndig ålder kommen ogift kvinna må, i afseende å äktenskapsaftal vara lika berättigad som den myndigblifne mannen. Det är en gammal erfarenhet, att genomgripande reformer inom samhällslifvet merändels ej kunna annorledes än steg för steg genomföras; och sådant har äfven förhållandet varit, då man till att börja

med gjort den ogifta qvinnan vid 25 års ålder myndig i öfrigt, men fortfarande höll henne underordnad giftomannaskapets välde, till tröst för dem, som ansågo tiden då icke vara inne, att gå så långt i qvinnans frigörelse inom samhället. Detta slutliga steg tror jag dock nu både kunna och böra tagas fullt ut på det sätt Lag-Utskottet föreslagit. Herr Westman har mot antagligheten deraf invändt, att om förslaget blefve lag, ovisst vore, huruvida en till myndig ålder kommen mö, som blifvit återförsatt i omyndighetstillstånd, egde rättighet att själf uppgöra äktenskapsförord. Härpå svarar jag endast, att dermed är förhållandet alldeles enahanda, som med omyndig förklarad mans afslutande af äktenskapsförord; och då något särskildt stadgande härutinnan icke ansetts behöfligt i afseende på omyndig förklarade mannen, erfordras det icke heller i afseende å omyndig förklarad mö. Utskottets förslag går ut på att i afseende å äktenskapsaftal införa fullständig likställighet mellan ogift man och ogift qvinna, som till myndig ålder kommit; och jag yrkar att det må i allo af Kammaren bifallas.

Herr Nordström: De sednare talarnes yttranden gifva mig anledning tro, att mitt första anförande missförstått. När jag deruti erinrade om giftomannarättens historiska grund och utbildning i vårt samhälle, gjorde jag det, just för att visa att denna rätt under de förhållanden, som numera hos oss i detta afseende existera, icke vidare eger något motiv och berättigande, utöfver föräldramagten. Hvad jag yttrade om giftomannarätten enligt Fransysk lag och i de länder, der densamma blifvit adopterad, skedde för att visa, huruledes föräldramagten i fråga om dotters eller sons giftermål der hålles i vördning; men jag tillade ock uttryckligen, att jag dock icke ville uppställa *detaljerna* dervid såsom något mönster för oss, utan endast för att visa, att principen för giftomannarätt i uppstigande linien finnes bibehållen äfven i ett land, som i sina inre förhållanden för öfrigt undergått sådana omstörtningar som Frankrike.

Man har under diskussionen till stöd för förslaget åberopat, bland annat, äfven den rätt enka, om än så ung, nu enligt lag eger, att, utom i ett fall, vara sin egen giftoman. Detta har sin grund deruti, att när hon, såsom mö, ingick sitt första gifte, blef hon redan då emanciperad från föräldramagten och ställd under mannens målsmannaskap, hvadan hon, då denne man med döden afgått, blir själf i alla afseenden myndig, såvida hon icke flyttar åter tillbaka till föräldrahemmet, i hvilket fall hon, likasom myndig vorden son, den der i föräldrarnes hus bor och bröd deras åter, underkastas föräldramagtens giftomannarätt så, som 6 Kap. Giftermåls-balken visar. Deruti alltså förklaringen på den olika ställning, enka i förhållande till ogift dotter intager.

På det att förslaget i 4:de punkten ej måtte i verkligheten blifva alltför chimeriskt, hemställles, om ej, då myndig vorden mö vill göra äktenskapsförord med sin blifvande man, henne till biträde dervid, en god man, utsedd af föräldrarne, om de lefva, eller af domstolen, om de äro döda, med skäl borde förordnas. För min del tror jag att sådant vore nyttigt; och vidblifver jag på alla dessa grunder min anhållan om återremiss.

Herr Björck: Jag har endast några få ord att tillägga till mitt förra yttrande. Anledningen, hvarföre jag nu uppträder, är egentligen den, att hvad jag sagt i ämnet blifvit af åtminstone två af de föregående talarne delvis missförstådt. Jag vill likväl begagna tillfället, att, då jag nu åter uppträder, först få säga något, som jag ock förra gången hade i tankarne att uttala. Man har mycket sagt, att det vore en uppenbar inkonsequens, att låta qvinnan vid uppnådda 25 års ålder sjelfråda öfver sitt gods, men ej få bestämma öfver sin person. Det ligger likväl en stor skilnad i dessa båda förhållanden, då hon nemligen i det ena fallet kan för något tillfälle förspilla måhända blott en liten del af sin egendom, men i det andra fallet kanske kastar sig i olycka för hela sitt lif. Missförståndet af mitt förra yttrande ligger åter deri, att man antydt, det jag skulle hafva sagt, att det vore stridande mot ett kristligt sinne, att antaga det ifrågavarande förslaget, och att vi i afseende på detsamma skulle vara bundna vid hvad vördade fäder tänkt, eller vid den i Nya Testamentet omförmälda sed. Jag har aldrig sagt, att vi i detta mål voro *bundna* af dessa auktoriteter. Jag har blott yttrat, att ett kristligt sinne betänker sig, innan det beslutar att förändra förhållanden, som hafva sådan auktoritet för sig. Jag vill nu ej vidare uppehålla Herrarne; utan har blott velat bemöta ett missförstånd; och fortfar att yrka afslag å Betänkandet.

Herr vice Talmannen: De stadganden om giftomannarätten, som finnas i vår nuvarande lag, äro, såsom den utmärkte rättslärd, hvilken för en kort stund sedan hade ordet, anmärkte, uråldriga och sammanhänga på det närmaste med den gamla familjerätten. Men lika uråldriga voro äfven de stadganden, som afsågo egendomens bibehållande inom familjen, liksom äfven stadgandet om qvinnans omyndighet. Arfvejordssystemet har nu blifvit förkastadt; qvinnan har nu blifvit förklarad myndig. Man må sakna detta; man må anse de olägenheter, hvilka giftomannarätten kan hafva medfört, för obetydliga mot de olyckor, som den måhända förekommit; men sedan vi förklarat qvinnan myndig vid 25 år, fordrar konsequensen nödvändigt, att vi låta henne vid samma ålder sjelf bestämma öfver sitt giftermål. Möjligen blir det mitt ålggande att på ett annat ställe närmare granska detaljerna af Lag-Utskottets förslag. Jag har nu endast velat uttala mitt bifall till den grundsats, hvarpå samma förslag hvilat.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande §:n, dels återremiss deraf och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till §:n, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej, och slutligen proposition på afslag å samma §, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på §:ns återförvisning förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

§ 2.

Grefve Sparre: Sedan nu 1 § af Betänkandet blifvit återremitterad, hemställer jag, huruvida icke äfven de öfriga §§:ne likaledes borde återförvisas till Lag-Utskottet.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till §:n, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

§ 3.

Herr von Möller: Jag återtager min förut framställda anmärkning mot denna punkt och yrkar återremiss af denna §.

§:n återförvisades.

§ 4.

Grefve Sparre: Jag hemställer, att äfven denna § måtte blifva återremitterad.

§:n återförvisades.

Ingressen.

Grefve Sparre: Jag får anhålla, att äfven denna del af Betänkandet måtte blifva till Lag-Utskottet återremitterad.

Ingressen återförvisades.

Utskottets hemställan öfverst å sidan 6.

Grefve Sparre: Då sjelfva lagförslaget blifvit återremitteradt, synes det mig, som om äfven det nu upplästa borde återremitteras.

Utskottets ifrågavarande hemställan återförvisades.

Utskottets i slutet af Utlåtandet gjorda hemställan.

Grefve Sparre: Jag anhåller, att jemväl denna punkt måtte blifva återremitterad.

Denna hemställan blef jemväl återförvisad.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 40, i anledning af väckt motion om upphäfvande af förbudet mot gemensamma andaktsöfningar utan prests ledning å tid, då allmän gudstjenst hålles.

Herr Björck: Då jag anser, att det har en ganska menlig inverkan på samhällsordningen, om lagar finnas, hvilka ej kunna efterlefas, så har jag ej något att anmärka mot Lag-Utskottets före-

varande förslag, utan anser att detsamma bör antagas. Genom den förändring i nuvarande stadganden, som Lag-Utskottet föreslagit, nemligen »att sammankomst å tid, då allmän gudstjenst i församlingen för rättas, ej må ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen dervid störes», tror jag att väsendtliga ordningar blifvit förebyggda på samma gång, som lagen vunnit i tillämplighet. Ty sådan som lagen nu är, kan den ej tillämpas, och att förbjuda sådana sammankomster skulle vara fåfängt. I den ort der jag är hemma, går det för närvarande så långt, att baptisternas sammankomster offentligen annonseras att hållas på samma tid som den allmänna gudstjensten. Den nuvarande lagen kan, såsom jag redan nämnt, ej bringas till verkställighet; och jag anser det derföre bättre att den för mildras, än att den trampas under fötterna.

Herr Beckman: Jag har reserverat mig mot Lag-Utskottets beslut af den anledning, att Lag-Utskottet i detsamma frångått två viktiga grundsatser, som jag anser böra bibehållas. Den första af dessa grundsatser rör ordningen vid den allmänna gudstjensten. Enligt min åsigt, måste det anses såsom något för kyrkan icke oväsentligt, att församlingens medlemmar äro vid gudstjensten endrätteligen tillsammans under lärarens ledning; och endast för högst viktiga fall böra undantag från denna regel tillåtas. Sådana särskilda sammankomster böra dock alltid kunna öfvervakas af dem, åt hvilka församlingen uppdragit upprätthållande af ordning inom sig. Jag vill ej motsätta mig att sådana sammankomster tillåtas. Det ligger en liberalitet i detta tillåtande, en samhällets liberalitet mot den enskilde. Men den andra af de grundsatser, jag nyss antydde, den nemligen, att kontroll öfver sådana sammankomster må finnas, kan ej tillämpas efter Lag-Utskottets förslag, då man nemligen måste antaga, att så väl läraren som kyrkans ordningsmän, kyrkorådet, bevista den allmänna gudstjensten, och således ej kunna öfvervara andra sammankomster, som hållas samtidigt med församlingens egna. Det finnes många skäl till ändring af nuvarande stadganden i detta ämne. Det kan nemligen vara en ren välsignelse för församlingsmedlemmar att samla sig till särskild andakt under samma tid som den allmänna gudstjensten. I de norra provinserna kunna de, till följd af afståndet från kyrkorna, ej alltid infinna sig vid gudstjensterna. Och det är likväl nödvändigt, om deras gudsfuktan skall bevara sig sann och lefvande, att de sammankomma för att gemensamt uppbygga sig. Jag har derföre föreslagit en förändring, som visserligen kan anses sväfvande, emedan den lemna gränsen, inom hvilken sådana sammankomster skulle tillåtas obestämd; men, å andra sidan, ehuru jag är likgiltig för bötesbestämmelser, är jag icke likgiltig för att stöta för hufvudet de principer, jag ofvan uttalat. Det är, efter min tanke, af största vikt att en riktig princip genomgår lagen, och denna princip har jag ansett uttalad, genom det af mig föreslagna stadgande, att sådan sammankomst å tid, då allmän gudstjenst i församlingen för rättas, icke må ega rum, med mindre aflägsenhet från kyrkan eller annan skälig orsak sådant föranleder. Jag har föreslagit en förändring i nu gällande stadganden derföre, att, för sådana sammankomsters hållande nu, förutsättes begäran om tillåtelse till deras hål-

lande. Men efter mitt förmenande böra de vara fria; dock så, att de kunna kontrolleras.

Herr von Gegerfelt: Om man jemför de föreskrifter, som före publicerandet af 1858 års Kongl. Förordning voro gällande, med dem, som genom samma Kongl. Förordning påbjödos, skall man finna, att lagstiftningen genom samma Förordning tog ett jättesteg framåt på toleransens bana. Det är likväl naturligt, att lagstiftningen då var nödsakad att bibehålla vissa inskränkningar, och det är borttagandet af dessa inskränkningar, som den ifrågavarande motionen afser. Sedan den tid nämnda författning utgafs, hafva nu nio år förflutit. De vådor, man då befarade af densammas tillämpning, hafva ej inträffat, och mången fördom, som då ännu var mäktig, har sedan dess försvunnit. Det är nu tid, att lagstiftningen tillser, huruvida det förbud, man då ansåg böra kvarstå, mot andaktsöfningars hållande å samma tid som allmän gudstjenst, bör fortfarande få vara gällande; och Lag-Utskottet har i nu föreliggande Betänkande ansett sig böra medgifva sådana sammankomsters hållande, då kyrkan är aflägsen, men å andra sidan föreslagit att för det fall, att de hållas så nära kyrkan, att gudstjensten eller ordningen dervid kunde af dem störas, skulle förbudet kvarstå. Det är således blott det mellanliggande gebietet, som kan blifva tvist underkastadt. I afseende på förslaget har blifvit anmärkt, att ordningen inom kyrkan fordrade, att hvarje församlingens medlem skulle bevista den allmänna gudstjensten. Men våra kyrkor rymma i allmänhet ej alla församlingens medlemmar; och jag för min del kan ej finna ordningen inom församlingen störd deraf, att åtskilliga af dess medlemmar inom sig särskildt fira sin andakt. Jag är öfvertygad att Svenska kyrkan har nog kraft att inom sina murar samla alla sina medlemmar och att denna kraft snarare ökas än minskas genom borttagande af förbudet mot särskilda andaktsöfningar. Hvad kontrollen angår, så är det väl sällan, som presten anser en sådan kontroll nödig, och är sammankomsten aflägsen, torde det i de flesta fall ej vara för honom möjligt, att utöfva en sådan kontroll. Jag anser derföre ej något af de skäl, som här blifvit anförda mot förslaget, vara af någon hufvudsaklig vikt, utan yrkar bifall till Lag-Utskottets Betänkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Hr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Utskottets förevarande Utlåtande och dels återremiss deraf, framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till det samma och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag ber att få anmäla min reservation mot det nu fattade beslutet, egentligen derföre, att de böter, som förr ådömdes för öfverträdelser af lagen mot sammankomster för andaktsöfningar, förvandlades efter Utsöknings-balken till enkelt fängelse, men att efter den nu föreslagna förordningen skola dylika böter, vid bristande tillgång, aftjenas med fängelse vid vatten och bröd.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 3, angående godtgörande genom Riksgälds-kontoret af de utaf Statskontoret förskjutna riksdagskostnader;

N:o 4, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående åtgärder till behöfvandes undsättning vid inträffande missvext; och

N:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående statsbidrag till anläggande af väg invid Råne elf mellan allmänna kustlandsvägen samt Degersels Öfverstby.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets nedannämnda Utlåtanden:

N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om den under N:o 2 vid Skeppsbron i hufvudstaden belägna, Kronan tillhöriga f. d. Ridderstolpeska egendomens användande till byggnad för Telegrafverket;

N:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående skatteförsäljning af Östra kronoallmänningen i Örebro län, för afslutande af regleringen rörande de s. k. frisocknarnes tjänstbarheter till Dylta svafvelbruk;

N:o 31, i anledning af väckt motion om Ottsjö öfverloppsmarks befriande från åsatt rotering m. m.; samt

N:o 32, i anledning af väckta motioner, angående sättet för utseende af deputerade för markegångstaxornas upprättande.

Justerades ett protokolls-utdrag rörande Banko-Utskottets Memorial N:o 7.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen

Lördagen den 9 Mars 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades fem protokolls-utdrag för sammanträdet å förmiddagen och protokollet för den 4 sistlidne Februari.

Herr Dickson, Carl: Då jag af Kammaren erhållit permission från den 15 Mars till Riksdagens slut, anhåller jag att få från och med sagde dag afsäga mig min plats i Konstitutions-Utskottet.

Sedan Kammaren, uppå gjord proposition, bifallit denna anhållan, förslög Herr Grefven och Talmannen, att val af en ledamot i Konstitutions-Utskottet efter Herr Dickson skulle företagas nästa Onsdag den 13 dennes, hvilket jemväl bifölls.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, om antagande af en lag angående efterbildning af konstverk.

Friherre af Ugglas: Då förevarande Betänkande innefattar ett af flera §§:r bestående lagförslag, hemställer jag att föredragningen måtte ske paragrafvis, och att först sedan alla §§:ne genomgåts, Utskottets hemställan om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition företages till afgörande. Tillika vågar jag hemställa att, i händelse några §§:r bifallas, men andra återremitteras, det må vara Utskottet obetaget att föreslå de förändringar i de bifallna §§:ne, som sammanhang och konsekvens kunna göra nödvändiga.

Herr Grefven och Talmannen förmälte, att Friherre af Ugglas hade föreslagit, att det af Kongl. Maj:t framställda, å sidd. 11, 12 och 13 i Lag-Utskottets förevarande Utlåtande intagna lagförslaget skulle paragrafvis företagas till afgörande, dervid borde iakttagas, att ingressen sist förekom till pröfning; att Utskottets i slutet af Utlåtandet gjorda hemställan om bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet derefter skulle föredragas, samt att Kammaren derjemte skulle besluta, att, derest någon eller några §§:r af lagförslaget blefve återförvisade eller ändrade, Lag-Utskottet vid den förnyade behandling af förslaget, som deraf för-

anleddes, skulle ega öppen rätt att i de af Kammarerna godkända §§:ne föreslå sådana jemkningar, som möjligen kunde finnas erforderliga, för att bringa dem till öfverensstämmelse med det innehåll, som de öfriga §§:ne erhållit; hvarefter Herr Grefven och Talmannen hemställde, huruvida Kammarerna bifölle hvad sålunda blifvit föreslaget.

Ropades ja.

Till följd häraf förekom nu:

§ 1.

Grefve Mörner, Carl Göran: Ej så mycket mot ordalagen i §:n, utan egentligen mot grundsatserna i förevarande förslag anhåller jag få framställa några anmärkningar. Bönhasjagt idkades fordom inom handtverkerierna; nu vill man förflytta den i. på konstens förut derföre fridlysta område. Här är ej fråga om att försäkra någon oqvald rätt till hvad han producerat, utan angår frågan att förmena andra att eftergöra likartade produkter, ungefärligen såsom då fordom en skrämmästare kunde förfölja en icke privilegierad handverkare, hvilken vågat göra skor eller kläder. Hvarken konsten eller konstnärerna kunna enligt min åsigt vinna på en sådan lag, som på den här föreslagna. Konstens fribräf emot efterapning ligger i sjelfva den fulländade konsten, i mästarens öfverlägsna förmåga. De stora mästarne hafva derföre hittills ej behöft någon lag, som skyddat dem mot efterbildare. Dessa sednares oförmåga att kunna täfla med mästaren utgör ännu dennes säkraste skydd. Att åter genom lagbud söka tillförsäkra medelmåttan en oqvald besittning af dess produkter, torde vara öfverflödigt, enär frestelsen att eftergöra dylika alster ej torde blifva så stor, att något synnerligt förfång för konstnären deraf är att befara. Jag anser således hela denna lag alldeles öfverflödigt, och yrkar derföre afslag å den nu föredragna §:n.

Herr Dickson, Carl: I motsats mot den föregående talaren anser jag af högsta vikt för konstnären att erhålla ett sådant skydd, som här föreslagits. Numera är detta ännu mera magtpåliggande än fordom, enär man nu hunnit så långt i sätet att på rent mekanisk väg eftergöra konstverk; en konstnär målar t. ex. en tafla och låter med stor kostnad gravera aftryck af densamma, men så kommer en fotograf och reproducerar dessa aftryck samt säljer sina alster till vida billigare pris, än konstnären sjelf kan sälja gravyrerna. Jag yrkar bifall till den nu föredragna §:n.

Herr von Ehrenheim: Det torde vara öfverflödigt erinra, att den lag Kongl. Maj:t nu framlagt föregåtts af en Rikets Ständers underdåniga skrifvelse, i hvilken Rikets Ständer, med godkännande af de i lagförslaget nu tillämpade grundsatser, anhållit att förslag till lag i ämnet måtte af Kongl. Maj:t utarbetas. Hvad sjelfva saken angår, instämmer jag med den siste talaren. Jag kan ej inse, hvarföre icke konstnären bör vara lika berättigad att draga ekonomisk vinst af sitt konstverk och skydda det mot efterbildning, som industri-idkaren, hvilken, om han inom industriens område uppfunnit något nytt, kan genom sökande af

patenträtt förvärfva sig rättigheter, enahanda med dem man nu vill medgifva åt konstnären. Icke ligger häri någon bönhasjagt, som består i att, med alla andras uteslutande, förbehålla sig ensam ett visst yrke. Här är endast fråga om ett förbud att begagna andras idéer, att — om jag så får säga — endast nedlägga den möda, som erfordras för den mindre konstnärliga behandlingen, men låna sjelfva det snillrika i uppfinnningen. Ej heller kan jag finna, att lagen skulle gynna medelmåttan framför den skicklige konstnären; den sednares alster locka otvifvelaktigt snarast till efterföljd, men det är just denna kopiering, som ej bör lända mästaren till förlust, utan hvaraf han ensam bör njuta frukterna. Då således enligt min åsigt de grundsatser, på hvilka detta lagförslag hvilat, äro fullt rättvisa, och då i öfrigt några detaljanmärkingar mot den nu föredragna §:n ej framstälts, får jag yrka bifall till densamma.

Grefve Wachtmeister Hans: I likhet med Grefve Mörner anser jag verkligen hela denna lag fullkomligt onödig, men då Rikets Ständer begärt en sådan lag, torde det ej vara skäl att motsätta sig densamma i dess helhet. Jag skulle dock önska, att lagen icke erhöles den utsträckning, man nu velat gifva densamma. Första §:n åsyftar nemligen att genom ett slags patenträtt skydda konstnären. En sådan patenträtt är dock stridande mot konstens egen natur och skulle endast skada konsten, i det den neddroge den till ett rent mekaniskt handtverk. Förutsätter man att konstnären skulle lida förfång genom att hans arbeten reproducerades af andra, måste man ock antaga, att han skulle draga nytta af att kopiera dem sjelf; jag hemställer dock, om detta är den rätta vägen för konstnären att vinna fulländning. Jag tror motsatsen. Ej heller kan jag finna den rättsgrund, på hvilken hvilar det föreslagna stadgandet, att ingen får eftergöra originala konstverk, äfven om de kommit i annans ego men med undantag i händelse Staten inköpt desamma. Dels kan jag ej fatta, hvarför skilnad i detta fall skall göras mellan Staten och den enskilde, eller hvarför den enskilde skall hafva mindre rätt, dels anser jag att båda köpa konstverket i sin helhet, ej blott det mekaniska arbetet, utan äfven sjelfva idéen. En konstnär står i samma förhållande, som en författare; när denne sålt förlagsrätten till sitt litterära arbete, har han ej vidare någon rätt till detsamma, och då bära samma stadganden gälla äfven för konstnären. Jag yrkar derföre att förslaget måtte återremitteras, på det att antingen den 1:sta §:n måtte utgå, så att, på sätt inom Danska Folketinget yrkades, för konstnären endast medgäfves skydd mot rent mekanisk reproduktion af hans alster (detta är nemligen en billig fördel för konstnären och kan i öfrigt ej neddraga honom ur hans egentliga sfer, då reproduktionen alltid kan öfverlemnas åt andra) eller ock §:n åtminstone erhålla följande lydelse: »ingen må till försäljning eftergöra originala konstverk, så länge de äro i konstnärens eller hans rättsinnehafvares ego och så vida — — — originalet.»

Grefve Sparre, Eric: Den siste värde talaren har frågat, hvilken grunden är för denna lag. Den är att betrygga eganderätten. Om lagen skyddar författaren i eganderätten till sitt arbete, bör den väl af enahanda skäl skydda konstnären i eganderätten till sin produkt. Man

har sagt, att, om en författare har sålt förlagsrätten till sitt arbete, har han afhändt sig detsamma helt och hållet, men förhållandet är dock icke sådant, ty, om han har sålt förlagsrätten till 1,000 exemplar, eger förläggaren att trycka och försälja endast dessa 1,000 exemplar, men icke flera. Just den orättvisa, som skulle uppstå derigenom, att lagen skyddade en författare i eganderätten till hans arbete, men icke en konstnär, har föranledt Representationen att hos Kongl. Maj:t begära utarbetande af en lag uti ifrågavarande syfte. Såsom ledamot af Lag-Utskottet såväl vid 1862-63 års riksdag som vid riksdagen åren 1865-66 vet jag, att ledamöter af Fria Konsternas Akademi med mycken ifver följt fortgången af denna lag. Vid 1862 års riksdag framlade en enskild motionär ett utarbetadt förslag till lag i detta ämne, men Lag-Utskottet ansåg, att Fria Konsternas Akademi borde höras, och tillstyrkte derföre Representationen att hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande af en dylik lag, och det är resultatet af denna begäran, vi läsa i detta Betänkande. Man har sagt, att det skulle vara i konstens intresse, att efterbildningar af utmärkta konstverk göras och afyttras, men jag tror det vara af högsta vigt att deremot skydda konstnären, ty en illa kopierad tafla gifver ett dåligt begrepp om sjelfva originalet; jag frågar, om det icke vore ett ingrepp i konstnärens rätt, derest någon toge sig före att med tillhjälp af en afbildning i mängd afgjuta Molins Bältespännare eller Fontän. Man har vidare anmärkt, att det skulle ligga något oegentligt deruti, att konstnären hade den rätt, man nu vill tillförsäkra honom, oförkränt, derest han öfverläte sitt arbete till enskild person, men icke, om det öfverginge till Staten. Jag medgifver, att detta är ett ganska viktigt undantag, men, då konstnären öfverläter sitt arbete till Staten och det blifver uppställt i Statens muséer, måste han i konstens och det allmännas intresse underkasta sig, att hans arbete efterbildas. Då Staten uppköper konstverk, betalar den sådana i allmänhet högre än enskilde göra, och konstnären torde häruti kunna finna någon vedergällning för den rätt, han förlorar genom att öfverläta sitt arbete till Staten.

Jag tror, att, icke allenast med afseende å vårt land, utan äfven med anledning af förhållandena i andra länder, från hvilka framställningar om tillsyn hos oss i ifrågavarande hänseende blifvit gjorda, det är nödvändigt, att denna lag kommer till stånd, hvarföre jag yrkar bifall till den nu föredragna §:n.

Grefve Mörner: På det att icke äfven anmärkingar i detalj mot förevarande § måtte saknas, tillåter jag mig att fästa uppmärksamheten på ordalagen i 1:sta momentet. Der står, att »ingen må till försäljning eftergöra originala konstverk i konstnärens lifstid», utan att man vet, om dermed afses endast Svensk konstnär eller om det angår konstnärer i allmänhet. I slutet af författningen förekommer ett stadgande, att densamma kan, under förutsättning af reciprocitet, delvis eller i sin helhet af Konungen förklaras tillämplig jemväl i afseende å efterbildning af främmande konstnärs arbete, som utom Riket finnes, men ordalagen i § 1 1:sta mom. äro sådana, att, om man följer den grundsats, som på förmiddagen här uttalats, eller att man icke bör se på annat än en lags ordalydelse, äfven konstnärer från China skulle utan särskild öfverenskommelse kunna fordra skydd för sina arbeten enligt den nu föredragna §:n.

Om man velat inskränka lagens skydd till inhemska konstnärer, hade man väl bort särskildt uttrycka det.

Jag kan icke frångå min åsigt, att det för konstnären sjelf vore bättre att icke ställas under skydd af denna lag, än att genom densamma utsättas för att betraktas såsom en handverkare. Den sanna konstnärens kallelse är att skapa nya verk, men icke att efterbilda. Jag vände mig en gång till en numera afiden konstnär, hvilken på sin tid åtnjöt stort anseende, med anhållan att han åt mig ville kopiera en tafla, hvilken han sjelf målat, men han svarade mig, att det vore honom mottjudande att kopiera. Denne konstnär hade en högre tanke om konsten än de, som nu ifrå för denna lag. Mig veterligen finnes det icke något annat land än Danmark, som har en lag likartad med den förevarande.

Grefve Sparre, Eric: Det är efter min uppfattning en allmän regel i all lags-tiftning, att lagen gäller för det land, der den är stiftad, och icke för andra länder. Således kan icke med ordet »konstnärers» i § 1 1:sta mom. afses annan konstnär än Svensk eller utländsk, som befinner sig inom Sverige. Då dessutom i Kap. Strafflagen innehåller bestämmelser om, hvilka äro skyddade af Svensk lag, torde den af Grefve Mörner gjorda anmärkning icke böra föranleda till §:ns ogillande.

Grefve Wachtmeister: Med anledning af Grefve Sparres anmärkning mot min jmförelse mellan en författare och en konstnär, får jag förklara att enligt min åsigt råder dem emellan den hufvudskilnad, att, då en litterär produkt just bör mångfaldigas, ingår deremot i naturen af ett konstverk icke alls behovet af någon dylik reproduktion.

Jag fortfar i mitt yrkande om återremiss.

Herr Nordström: Ehuru det skydd, en konstnär mot *efterbildning* af sina konstverk kan påkalla, väl må på ena sidan erkännas vara befogadt, torde dock äfven på den andra böra tillses, att det skydd, som beviljas, ej må få göra intrång på konstnärens rätt i allmänhet till fritt val af sina kompositioners idéer. Första §:n i förslaget synes hafva till ändamål att bestämma karaktererna på förbjuden efterbildning. Ingen, heter det, må till försäljning eftergöra originala konstverk i konstnärens lifstid utan hans samtycke, såvida efterbildningen hörer till *samma konst-art* som originalet. Såsom *faktum* förutsättes alltså här, att efterbildningen hörer till samma konstart som originalet, plastik och plastik, målningskonst och målningskonst, o. s. v., och att *afsigten* med efterbildningen är beräkning på försäljning och möjlig vinst. Till förklaring tillägges att, om efterbildningen utföres i annan storlek än originalets, eller af annat slags materialier, eller med oväsentliga förändringar, tillägg eller uteslutningar, sådant ej förändrar efterbildningens oloflighet, så länge den till innehåll och framställning bibehåller egenskapen af kopia.

Antagom nu, att en landskapsmålare, utrustad med hög konstnärlig talent och skicklighet, afmålar naturtroget ett genom sin skönhet, naturmärkvärdighet, eller i annat afseende utmärkt och berömdt stycke af ett landskap, hvilket en annan levande landskapsmålare af lika skicklighet med samma naturtrohet och talent tillföre afmålat, och att bådas

arbeten, just i följd af konstnärernes höga talent och förmåga att naturtroget återgifva föremålen, visa sig i alla *väsentliga* delar lika, så frågas, kan den förstnämndes arbete sägas vara en efterbildning af den sednares? Efter sakförhållandet: *nej*; men efter förslaget ordalydelse skulle anklagelse för efterbildning kunna göras och äfven godkännas, om ej den anklagade kunde särskildt bevisa, hvar och huruledes han utfört sitt konstverk af samma konststart som anklagarens. Att alltid åtskilliga oväsentliga olikheter skola förekomma, förändrar ej förhållandet, enär, enligt förslaget ord, oväsentliga förändringar, tillägg eller uteslutningar, eller användande af annat slags materialier, eller ökad eller minskad storlek eller skala, icke verka på eller förändra det olofliga i saken.

Antagom vidare, att en utmärkt plastisk konstnär i marmor utför ett utmärkt konstverk af alldeles samma idé, som en annan utmärkt, lefvande konstnär i marmor tillförene utfört, t. ex. en Kristusbild efter Josephi beskrifning af Kristi yttre personlighet; är då den föres verk att anse såsom en efterbildning af den sistnämndes derföre, att hvardera med lika stor talent och omsorg noggrannt i marmor utfört och förkroppsligat, så att säga, den föreställning, beskrifningen efter deras objektiva uppfattning hos dem om föremålet väckt? Efter sakförhållandet: *nej*; men, med ledning af ordalydelsen i förslaget, skulle man icke kunna våga, att med säkerhet besvara frågan nekande.

Hvad hvardera såsom sin personliga tillhörighet i sitt konstverk nedlagt, det är den skapande förmågan, skickligheten, talenten; hvad hvardera hafva gemensamt, det är den utifrån hemtade idéen; och om äfven den af båda utförda idéen ursprungligen skulle tillhöra föregångaren, så har dock äfven den konstnär, som efter honom utför densamma, uti sitt utförande deraf nedlagt sin personliga talents hela konstnärliga förmåga, och ju större skickligheten hos båda, desto större likheten i det väsentliga. Att förbjuda en konstnär att utföra samma idé i verk af samma konststart, som en annans före honom, synes mig icke mera befogadt, än att förbjuda en författare att skriva öfver samma ämne, hvarken mer eller mindre, som en annan ännu lefvande före honom behandlat. Eftertryck af en bok är en mekanisk operation, hvartill hos eftertryckaren ingen af de egenskaper erfordras, som en författare behöfver ega, för att författa boken. Att författa boken och att verkställa dess utgifvande i tryck, äro två alldeles skiljda förrättningar, af hvilka eftertrycket endast är att hänföra till den sednare. Men då en konstnär med penseln eller mejseln framställer i bild samma idé eller föremål, som en annan konstnär före honom framställt, så erfordras dertill samma talent hos hvardera, och olikheten, om den finnes, skulle endast ligga i olika grad af skicklighet. En efterbildning af ett konstverk, sådan den uti föreliggande förslag karakteriseras, har således, efter mitt ömdöme, intet jemförligt med bokeftertrycket.

Lagförslaget inskränker dock det olofliga i efterbildningen derhän, att af-igten dermed skall vara *försäljning*, eller spekulation på vinst; men det torde knappt behöfva anmärkas, huru lätt det vore att masquera en försäljning och eludera lagen i denna punkt, om någon eljest dertill hade lust. Många kunde exemplaren ej heller blifva i jemförelse med hvad eftertryck af en bok kan åstadkomma. Priset på verkliga konstverk och på exemplar af böcker äro enligt sakens natur olika. Ett exem-

plar af det förra kan uppväga många hundrade af de sednare. Obestämdt förekommer det ock att vara, huruvida efterbildningar af särskilda partier af ett större konstverk, exempelvis, särskilda figurer, hörande till en större plastisk grupp, eller särskilda partier af en större, på lif och handling rik målning skulle falla under det förbud och det ansvar, lagförslaget utsätter; och i allmänhet torde man kunna säga, att hela karakteriseringen af den olofliga handlingen är ett uttryck af det obestämbara i försöket att göra det fattligt, huruledes det ena snilleverket af samma konstart skall kunna anses vara en efterbildning af det andra, utan att dervid träda snillets rätt för nära.

Lättare är det utan tvifvel att fatta det faktiska uti efterbildningar på mekanisk väg, eller genom fotografi eller afgjutning; och ehuru jag hyser den åsigt, att en konstnär icke förlorar uppå, att kännedomen af hans konstverk genom grafstickeln eller fotografien sprides så mycket som möjligt, vill jag dock afhålla mig ifrån anmärkningar mot förslaget i dess *andra* §, helst jag äfven vill medgifva, att förbudet mot afgjutningar utan konstnärens samtycke icke saknar skäl; men hvad *första* §:n angår, önskade jag helst se den bortfalla. Då likväl återremiss deraf redan blifvit begärd, vill jag för det närvarande deruti instämma.

Herr von Ehrenheim: Med anledning af hvad den siste värde talaren i början af sitt anförande yttrade om svårigheten att stundom afgöra, huruvida tvänne tafvor, behandlande samma föremål, skola anses, den ena såsom kopia af den andra, eller båda såsom original, får jag erinra, att detta är ju en ren bevisningsfråga. För öfrigt är jag öfvertygad, att, i händelse båda tafforna äro afbildningar af naturen, det icke bör blifva svårt att mellan dem finna skiljaktigheter, som bestämdt antyda bådas originalitet; naturen är nemligen ett alltför rikt föremål, att kunna alldeles lika återgifvas af tvänne tecknare.

Beträffande vidare hans anmärkning, att efterbildningar genom grafstickel och dylikt skulle vara tillåtna, enär lagen endast talade om efterbildningar af samma konstart som originalet, så får jag upplysa, att i det förslag till lag i ifrågavarande ämne, som först underkastades Högsta Domstolens pröfning, förekom äfven ett förbud mot efterbildning på förenämnda sätt, men att detta stadgande borttogs till följd af Domstolens erinran, att dylika efterbildningar hörde under Tryckfrihetsordningen, och att således ingen annan lag finge på dem tillämpas. Enligt Tryckfrihetsordningen förstås nemligen med skrift allt, som genom tryck lägges under allmänhetens ögon, och denna definition har föranlett domstolarne att tillämpa Tryckfrihetsordningens bestämmelser äfven på allt, som genom stentryck, kopparstick och dylikt kommer till allmänhetens kunskap.

Slutligen har han äfven klandrat stadgandet att efterbildning endast är straffvärd, då den sker för försäljning, och påstått att en dylik föreskrift lätt kan leda till hela lagens eluderande. Jag medger gerna, att den innebär en svårighet, men en svårighet, som man icke trott sig kunna afhjelpa, enär man eljest skulle hafva nödgats förbjuda äfven efterbildning för rent nöje och derigenom kunnat inverka hämmande på den konstnärliga utbildningen. Jag yrkar fortfarande bifall.

Grefve Mörner: Med anledning af hvad Herr von Ehrenheim yttrat, ber jag att få återkalla i minnet, att för icke många riksdagar sedan ett förslag framställdes att förtydliga Tryckfrihets-lagen så, att dess stadganden skulle ega tillämplighet äfven i fråga om efterbildning af konstverk, men att detta förslag icke antogs af Representationen. För min del tror jag icke, att det utlåtande, Högsta Domstolen öfver nämnda förslag afgaf, vunnit kraft af lag i Sverige, och det är också efter mitt förmenande klart, att tryckta skrifter äro något helt annat än stentryck eller gravyrer.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande §:n, dels återremiss deraf och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till densamma och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Herr Grefven och Talmannen yttrade nu, att Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle intagas i kontrapositionen vid den begärda voteringen; hvarefter Herr Grefven och Talmannen framställde först proposition derå, att §:ns återförvisning skulle utgöra kontrapositionen, hvarvid svarades många ja jemte åtskilliga nej, och sedermera proposition derå, att kontrapositionen skulle innefatta afslag å §:n, då svaren utföllo med många nej jemte några ja; hvarefter Herr Grefven och Talmannen ånyo hemställde, att §:ns återförvisning skulle blifva kontrapositionens innehåll; och då dertill svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Härefter uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den som bifaller 1:sta §:n i det af Lag-Utskottet uti Utlåtandet N:o 41 framställda förslag till lag angående efterbildning af konstverk, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren denna §.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen, och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—39.

Nej—21.

§ 2.

Bifölls.

§ 3.

Grefve Mörner, Carl Göran: Mot den rättsgrundsats, som uttalar i denna §, måste jag nedlägga min protest, ehuru utan förhopp-

ning att kunna göra den gällande. Hvad man sålt, dertill har man afhändt sig eganderätten, och så trodde jag, att det äfven skulle vara med en tafla. Om en person blifvit egare till en tafla, som gått igenom flera händer, trodde jag icke, att han skulle behöfva efterforska, hvilka aftal tilläfventyrs kunde vara träffade emellan konstnären och första köparen. Huru länge skola i sådant fall köpare behöfva anställa undersökningar, om de erhålla taflan med full eganderätt eller med vissa villkor? Men, om en tafla icke öfvergår till annan egare genom köp, utan genom lotteri, som konstnären sjelf föranstaltat; skall konstnären äfven då hafva qvar denna rätt att göra beslag på efterbildningar af hans tafla? Jag tror för min del, att, då konstnären afyttrat sitt arbete, all rätt för honom att vidare disponera öfver detsamma äfven bör hafva upphört.

Grefve Sparre, Eric: Det är fullkomligt riktigt, att köparen af en sak bör tryggas i eganderätten till densamma, men denna rätt inskränkes ingalunda derigenom, att konstnären förbehålles rättighet att kopiera en af honom utförd tafla. På den siste värde talarens fråga, huru länge denna rätt skall fortfara, lemnar § 2 tydligt svar. Om taflan gått i flera händer, är det alldeles enahanda förhållande; konstnären öfverlåter eganderätten till taflan på annan person, hvilken åter säljer den åt en tredje, men kopieringsrätten har konstnären icke afyttrat. Det är alldeles likgiltigt, om konstnären afhänder sig taflan genom lotteri eller på annat sätt; hufvudsaken är, att konstnären icke afhändt sig kopieringsrätten i och med eganderätten till sjelfva produkten. Då jag således icke kan finna, att denna § lemnar rum för otydlighet, anholder jag om bifall till densamma.

Herr Nordström: Enligt § 3 skall konstnären ej, derigenom, att hans alster öfvergår i annans ego, förlora den honom uteslutande förbehållna rättighet till efterbildning, der ej annorledes är aftaladt; men enligt § 4 eger konstnären icke denna rätt, då hans arbete öfvergår till Statens eller menigheters ego. Konstnärens skydd är således mindre, då hans konstverk vunnit plats i Statens eller menigheters samlingar, än uti enskilda personers. Men huru beskaffad hans rätt uti ifrågasvarande afseende skall anses vara, om hans arbete först öfvergått till enskild man och från denne till Statens samlingar, eller först till Statens och derifrån till enskild mans samlingar, derom lemnar lagförslaget ingen upplysning eller föreskrift. Hade konstnärens ifrågasvarande rätt blifvit honom förbehållen, så länge hans konstverk kvarblifver i hans egen hand — hvilket vore rätt och billigt, skulle de i principen mot hvarandra stridande bestämmelserna i §§ 3 och 4 kunnat utelemnas. Såsom det nu är, kunna de ej förlikas. För att vinna harmoni mellan dessa två §§, hade en återremiss varit önskelig; men sedan §§ 1 och 2, hvilka äfven stå i sammanhang med den förevarande, redan äro bifallna, vill jag ej yrka derpå, utan har endast till protokollet velat göra dessa anmärkningar.

Grefve Mörner: Jag missräknade mig icke i min förmodan, att Lag-Utskottets ordförande skulle hänvisa mig till § 2 såsom förklaring,

huru den 3:dje §:n bör förstås. Den, som blifvit egare till en tafla, är således förbunden att, så ofta det behagar konstnären, hålla honom taflan tillhanda för kopiering. Genom §§ 3 och 4 blir äfven Staten ställd i ett temligen ofördelaktigt förhållande, vid jemförelse med enskilde, ty om Staten uppträder såsom spekulant på en tafla och blir egare till densamma, upphör konstnärens uteslutande rätt att kopiera samma tafla, sedan den kommit att tillhöra Statens samlingar, hvaremot, om konstnären afyttrar taflan åt en enskild person, han kan vid prisets bestämmande taga i beräkning, att denna rätt kvarstår och kan bereda honom särskild vinst.

Föregående talare hafva ifrågasatt, huru konstnärens rätt till efterbildning af sitt arbete skulle kunna upprätthållas, om en tafla, som varit i Statens ego, öfverginge till enskild person. Denna händelse är troligen mindre vanlig, men deremot inträffar motsatsen icke sällan, eller att Staten på auktioner efter konstsammlare tillhandlar sig värderika konstalster. Huru går det då med kopieringsrätten? Köper Staten taflor med bättre rätt eller med samma rätt, som den enskilde personen förut innehaft dem? Skall det i Statens muséer föras särskilda kataloger öfver sådana arbeten, öfver hvilka konstnären har att utöfva en särskild dispositionsrätt, och sådana, hvartill en sådan rätt icke finnes? Det är farligt att skrifva lagar, sådana som den förevarande, der man gått ifrån klara och antagna rättsgrundsatser.

Jag anhåller om återremiss på nu föredragna §§.

Herr Wærn: Då enligt denna lag rätten att kopiera taflor är alldeles skild från eganderätten till sådana, synes det vara klart, att ingen kan föreställa sig, att han eger denna rätt utan att särskildt hafva förvärfvat den; den, som köpt en tafla med kopieringsrätt, har denna rättighet, men deremot icke den, som ej vid taflans köp derom gjort aftal, emedan man icke kan ega hvad man ej tillhandlat sig. Det synes mig sålunda icke möta några svårigheter för den, som vill kopiera en tafla, att få veta hur han dertill skall förskaffa sig rättighet, nemligen genom att i första hand vända sig till konstnären för att antingen direkte få önskad tillstånd, eller ock erhålla underrättelse om, till hvilken han afyttrat denna sin rätt.

Hvad åter beträffar det i § 4 förekommande stadgandet, att de af Staten inköpta konstverk få efterbildas utan konstnärens tillstånd, så synes det mig vara fullkomligt riktigt, enär Staten, hvars pligt det är att uppmuntra och befordra skön konst, bör hålla sina samlingar tillgängliga för konstidkare, hvilka vilja utbilda sig efter framstående mönster. Jag medgifver gerna, att det förhållande, den siste värde talaren omnämnt, eller att ett konstverk öfvergår från en enskild person till Staten, synes mig vara mera invecklad, emedan Staten i sådant fall skulle erhålla en större rättighet än den enskilde egaren förut hade, och jag öfverlemnar till Lag-Ütskottets medlemmar att bestämma, huru lagen i sådant fall bör tolkas, men det synes mig som om tvifvelsmål härutinnan lättast skulle förekommas derigenom, att den konstnär, som icke vill afstå kopieringsrätten, fastställer vid köpet såsom vilkor, att taflan icke får öfverlåtas till Staten. Nämnda förhållande skulle möjligen kunna gifva anledning till ändring af § 4, men ingalunda i den 3:dje §:n,

som innehåller en enkel rättsgrundsats, i full öfverensstämmelse med den öfriga lagen, hvarföre jag anhåller, att § 3 måtte bifallas.

Grefve Sparre, Eric: Till svar å den förste talarens anmärkning får jag endast erinra om begreppet af *eganderätt*. Dermed förstås rättigheten att utesluta alla andra från besittningen af en sak, och egaren af en tafla har således rätt att förvara den i ett stängdt rum, utan att behöfva medgifva någon inträde deri. Ingen annan än konstnären har rätt att kopiera taflan, men, för att få tillfälle dertill, måste han först af egaren betinga sig rättighet att se taflan. Detta är ju tydligt och klart, samt behöfver icke något vidare omordande. Hvad åter angår anmärkningen mot § 4, så har jag redan i mitt yttrande angående § 1 förklaradt, att när Staten stiftar en lag till konstnärens skydd, har den också rätt att deri göra de inskränkingar, konstens allmänna intresse fordrar. När Staten tillagnar sig en tafla, har hvar och en rätt att se den och följaktligen äfven att kopiera den. Hvar och en som älskar att se våra muséer besökta af lärjungar i konstens tjenst, lär ej heller tveka att gifva sin röst till denna så kallade inskränking i konstnärsskyddet. Vill för öfrigt konstnären för all framtid bevara åt sig kopieringsrätten, kan han ju vid taflans försäljande till enskild man betinga sig att den ej afyttras till Staten. Jag yrkar bifall.

Grefve Mörner: Den siste värde talaren får jag erinra derom, att då § 2 icke innehåller ett förbud för andra att eftergöra konstverk, utan ett uttryckligt förklarande, att konstnären eger rätt att verkställa efterbildningar af konstverket, så måste han — och icke blott han, utan äfven hans arfvmgar inom tio år efter hans död — kunna, med denna lag i handen, fordra af taflans egare, att han skall bereda honom eller dem möjlighet att göra gällande den rätt, som de ovilkorligen ega att kopiera taflan. Hvad Grefve Sparre yttrat om eganderättens helgd, torde således ej i detta fall betyda något, så vida fråga är om köparen till taflan. Herr Grefven yttrade vidare, att en konstnär kunde vid försäljningen af sitt konstverk förbehålla sig, att detsamma ej finge afyttras till Staten. Jag torde till den ärade talaren med afseende häruppå få ställa en förfrågan hvad verkan ett sådant förbehåll skulle ega? Svårligen lär det kunna göra ett i strid deremot ingånget köp för Staten ogiltigt, utan lär det på sin höjd kunna bereda konstnären ett ersättningsanspråk mot säljaren.

Herr Dickson, Carl: Då jag i allo instämmer i hvad Lag-Utskottets ordförande yttrat, kan jag inskränka mig till att protestera mot den siste talarens uppfattning af kopieringsrättens förhållande till eganderätten. Jag vill så mycket som möjligt skydda konstnärens och konstens rätt, men jag vill äfven skydda eganderätten. Skulle egaren af ett konstverk kunna tvingas att huru ofta som helst utlemna det till konstnären för kopiering, så innebure detta ett rent ingrepp i eganderätten och skulle ofta lända till minskning af konstverkets värde. Har jag till exempel inköpt en tafla, som är unique, så är det klart att den förlorar i värde hvarje gång den reproduceras af målaren. Paragrafen, sådan den

nu är redigerad, uppfyller alla rättvisans fordringar och innebär ingen inskränkning i det fria aftalet, hvadan jag förordar bifall till densamma.

Grefve Sparre: Förslaget 2:dra § bestämmer endast hvilken som har rätt att efterbilda konstverk, men innehåller alldeles icke något upphäfvande af de allmänna rättsgrundsatserna angående eganderätten, och likasom egaren af en tafla har rätt att göra med densamma hvad han vill, måla öfver den, bränna upp den, slå sönder den, så kan han naturligtvis äfven förhindra andra att se den och således äfven konstnären att kopiera den. Konstnärens kopieringsrätt kan således ej innefatta någon rättighet att tvinga en tafas egare att utlemna den. Man har frågat mig, huruvida, i händelse en konstnär sålt sin tafla till enskild man med förbehåll att den ej finge afyttras till Staten, men detta vilkor ej efterlefdes, det af Staten ingångna köpet skulle kunna annulleras. Jag tvekar ej att härpå svara: nej, men otvifvelaktigt erhåller konstnären ett ersättningsanspråk mot första köparen.

Herr von Ehrenheim: Instämmande med den siste värde talar- en såväl i afseende å 2:dra §:ns betydelse, som äfven i öfrigt, ber jag blott få förklara att det onekligen är mindre följdriktigt att stadga, det konst- verk, tillhöriga Staten, få fritt kopieras, under det att enskildes ej få det. Man har dock ansett att det egentliga ändamålet med Statens konstsamlingar, eller beredande af tillfälle åt yngre konstidkare att ut- bilda sig genom kopiering af större mästars konstverk, icke finge för- felas, eller äfventyra att förfelas genom någon bestämmelse till konstnä-rens fördel; och detta är orsaken, hvarföre i förevarande fall följdri- gigheten fått gifva vika för det högre ändamålet. Jag yrkar bifall till den nu föredragna §:n.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Med anledning af en talares yttrande, att en konstnär kunde göra det förbehåll vid försäljningen af sin tafla, att köparen icke finge öfverlåta densamma på Staten, tillåter jag mig framställa den frågan, hvad värde ett dylikt aftal skulle hafva, derest köparen komme att undergå utmätningsauktion och taflan inro- pades för Statens räkning. Mig vill det synas som om aftalet icke skulle hafva någon verkan. Jag tycker icke om lagar, som icke verka, och instämmer derföre i yrkandet om återremiss af §:n.

Herr Ekenman: Diskussionen har småningom öfvergått från § 3 till § 4. För min enskilda del har jag icke något att anmärka mot § 3 och jag tror att de betänkligheter, som blifvit framställda mot denna §, — betänkligheter som för mig hafva vigt endast för så vidt de sist anförda exemplen kunna komma att gälla, och otvifvelaktigt kunna sådana casus inträffa, — kunna häfvas, om, då vi komma till § 4, Kammaren medgif- ver, att I mom. i densamma utgår. Det är gifvet, att konstalster, med afseende på hvilka förbehåll om rätt till efterbildning är gjordt, betinga högre pris, än om ett sådant förbehåll icke vore gjordt, men det är lika gifvet, att den eller de, som för Statens räkning verkställa inköp af konstalster, skola, om lagen icke medgifver nämnda rätt, betinga den- samma för Staten. Om mitt förslag antages, vore man befriad från de

svårigheter, som kunna uppstå i det fall, att en enskild person först köpt ett konstalster och sedermera öfverlåter det på Staten. Andra momentet af § 4 bör deremot kvarstå. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till § 3.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det torde vara betänkligt att genom bifall till den 3:dje §:n afskåra möjligheten att bringa den 4:de §:n i harmoni med densamma. Tillkomsten af hela denna besynnerliga lagstiftning kan icke förklaras på annat sätt än genom vår fattigdom på enskilda målningsgallerier af någon betydighet. Om vi i Sverige hade sådana af den beskaffenhet, som finnes på många ställen i Italien, skulle det sannerligen icke hafva fallit någon in att stifta en sådan lag som den ifrågavarande, hvarigenom man nästan tillsluter gallerierna för studier af konstens idkare. Man har visserligen bibehållit Statens samlingar såsom studiefält för yngre artister, men, då det äfven nu finnes åtskilliga samlingar, som, ehuru de icke tillhöra Staten, likväl äro allmänna, synes det vara skäl att man vid stiftande af en lag, sådan som denna, går försigtigt tillväga.

Herr Faxe: Jag vill blott upprepa hvad Lag-Utskottets ordförande förut har sagt eller föra Kammaren till minnes, att hvad denna lag innehåller är ett medgifvande af Staten, till förmån för artisterne, dock med undantag af det i § 4 för Staten gjorda förbehåll att låta hvarje konstprodukt, som Staten åtkommit, vara till gagn för allmänheten. Jag får vidare fästa uppmärksamheten derpå, att det skulle blifva nästan omöjligt för Staten att, på sätt en talare föreslagit, med en konstnär uppgöra aftal om rätt att efterbilda hans konstalster, emedan Staten skulle då ofta nödgas att uppsöka honom i Italien, Frankrike eller på andra aflägsna orter.

Herr Thorburn: Då det synes vara tillåtet att diskutera den 4:de §:n i sammanhang med den 3:dje, får jag anmärka, att enligt § 4 Staten på samma gång af konstnären köper såväl eganderätten som efterbildningsrätten till hans tafla, då deremot den enskilde endast erhåller den ena rättigheten. Men om nu Staten vill köpa en tafla, till hvilken kopieringsrätten förut är såld, är ju Staten förhindrad att kopiera den. Jag tror, att §:n med hänsigt härtill bör undergå förändring.

Grefve Sparre: Med anledning af en talares yttrande, att konstverk i sådana samlingar, som, ehuru icke tillhörande Staten, dock äro allmänna, äfven borde få kopieras, får jag fästa uppmärksamheten derpå, att 1:sta momentet i § 4 från det allmänna förbudet mot efterbildning, äfven undantager konstverk, »som tillhöra menigheter, eller som äro utställda på öppna platser eller anbragta på byggnaders utsidor».

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande §:n och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till densamma, hvarvid svarades många ja jemte åtskilliga nej, och sedermera proposition

på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej jemte åtskilliga ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till §:n förnyats samt med många ja jemte några nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

§ 4.

Bifölls.

§ 5.

Herr Caspersson: Jag har icke kunnat uppfatta betydelsen af ordet »materialier». — Jag tror, att dermed i allmänhet menas ämnet, hvaraf något är gjordt, och jag kan icke förstå, att det skulle finnas något sådant, som endast är lämpligt till olofliga efterbildningar. Således kan ej gerna ordet »materialier» tagas i denna bemärkelse, utan då det i §:n står »formar, plåtar och andra uteslutande till oloflig efterbildning af annans konstverk användbara materialier», måste med materialier förstås något med formar och plåtar jemförligt. Jag tror därför, att uttrycket »materialier» icke är lyckadt på detta ställe, utan bör utbytas mot ordet »medel» eller något annat dylikt uttryck, som sätter det i sammanhang med det föregående. Jag har äfven en annan anmärkning att framställa.

Såsom fortsättning till de nyss ur § 5 citerade orden står vidare: »så och samtliga till försäljning afsedda exemplar af efterbildningen skola i beslag tagas och varde med dem så förfaret, att missbruk deraf ej kan ske; dock må målseganden, der han äskar, få desamma till sig utlemnade mot ersättning för värdet eller afdrag därför å det honom tillkommande skadestånd». I §:n antages här som grundsats, att den, som gjort en oloflig afbildning, är berättigad att återfå materien, men det derå nedlagda arbetet är han förlustig. Grunden till detta stadgande kan icke vara någon annan än den, att, då hvarje arbete medför en dubbel vinst, nemligen först den omedelbara för den, som verkställt det samma, samt dertill den allmänna, den national-ekonomiska vinsten för samhället, har man härigenom sökt att åt det allmänna bevara den sednare, utan någon beräkning att den, som gjort en oloflig efterbildning, derigenom skulle gynnas. Om dessa åsigtter äro rigtiga, måste man ställa så till, att man genom den föreslagna lagen vinner det åsyftade ändamålet, och jag tror icke, att man gör det genom stadgandet, att det efterbildade konstverket skall lösas efter sitt fulla värde. Det kan för en konstnär icke vara af annat intresse att reproducera sina egna konstverk än att förtjena på det arbete han dervid nedlägger och han skall säkert i de flesta fall föredraga att sjelf verkställa afbildningen och derigenom vinna den af arbetet härflytande vinst, än att köpa produkten för fulla värdet. Jag föreslår därför att lagen måtte ändras i den syftning, att den tilltalade erhåller ersättning endast för de af honom använda materialier, hvarigenom man både befordrar det ändamål, som med lagen tydligen åsyftas och undviker den motsägelser, att tillerkänna ersättning för hvad man nyss förut förklarat vara förbrutet.

På dessa skäl yrkar jag återremiss.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Att en lag mot åtskilliga förbrytelser äfven innehåller straffbestämmelser, är helt naturligt, isynnerhet då man kommit till det resultat, att, då dylika bestämmelser ej funnits, lagen blifvit öfverträdd. Jag finner således detta i sin ordning; men kan på samma gång ej undertrycka den frågan, huruvida förbrytelser af denna art äro af så svår beskaffenhet, att, sedan all skada blifvit ersatt och på detta sätt den, som lidit, fått godtgörelse, ännu ytterligare straff bör ifrågasättas. Då emellertid detta anses nödigt, kan jag ej underlåta att mot de föreslagna böterna göra den anmärkning, att de äro för högt tilltagna. Jag kan alldeles icke gilla, att, då Staten sjelf tager böterna, den på detta sätt ser sig till godo. Enligt min åsigt borde maximibeloppet af böter nedsättas till 500 R:dr, hvilket är högt nog, då för detsamma en person enligt strafflagen kan dömas att undergå högsta fängelsestraff.

Jag yrkar återremiss för nedsättande till 500 R:dr af böternas maximibelopp, och får på samma gång tillkännagifva, att, om frågan återremitteras och Lag-Utskottet då borttager alla straffbestämmelser, skulle det mest tillfredsställa mig, ty man bör stifta milda lagar och ej sådana som den nu föreslagna, hvilken alltför mycket påminner om Dracos.

Grefve Sparre, Eric: Mot nu diskuterade §:n af förevarande lagförslag hafva tre anmärkningar blifvit gjorda. Den första är ordet »oloffig». Jag har icke något att svara härpå. Inom Utskottet har samma anmärkning blifvit gjord, och det hade varit lika bra, om det ej stått i förslaget. Ordet har kommit dit af en »lapsus calami». Men då Utskottet i slutet af sin motivering säger: »att om än mot sjelfva redaktionen kunde göras påminnelser, har Utskottet dock icke funnit dem af sådan vikt, att Utskottet trott sig böra uppställa ett motförslag», har Utskottet äfven häri inbegripit detta ord och ansett det vara af så liten vikt, att det ej kunde föranleda till ett tillstyrkande af afslag å den Kongl. Propositionen och därför låtit det stå kvar.

Hvad angår den andra anmärkningen, så måste jag bestrida den. Lagen säger, att med formar, plåtar etc. skall så förfaras, att missbruk deraf ej kan ske; det vill med andra ord säga, att de skola sönderslås. Men, säger lagen vidare, om målsegaren äskar få desamma till sig utlemnade, eger han dertill rättighet mot ersättning för värdet.

Det är mot detta en talare yttrat sig. Jag för min del finner den i detta afseende i lagförslaget uttryckta principen så riktig, så rätt träffad, att dervid intet kan anmärkas. Jag kan icke finna det öfverensstämmande med rättvisans och billighetens fordringar, att en målsägare, utom den skadeersättning, som kan en efterbildare ådömas, äfven skulle kunna rikta sig på dennes bekostnad, genom att utan ersättning tillägna sig en produkt, som den sednare genom eget arbete förvärfvat.

Den siste värde talaren har rigtat sin anmärkning mot böterna. Han yttrade likväl, att det var orimligt stadga förbud utan påföljd för deras öfverträdande.

Vi komma nu till sjelfva beloppet af böterna, som han vill hafva nedsatt till 20 R:dr—500 R:dr. Efter min åsigt måste böter, såsom an-

svarspåföljd för öfverträdelse af ett förbud, stå i förhållande till den vinst, som förbrytaren kan hafva af öfverträdelsen. Man kan ju tänka sig, att en efterbildare, genom att hemlighålla sitt verk, lyckas försälja detsamma, innan det blir konstnären bekant, deraf skördar en stor vinst, och så reser ur landet. Man måste därför tillse, att de böter, som lagstiftaren stadgar, äro tillräckligt stora för att gifva lagen det eftertryck, som är nödvändigt, och jag kan på denna grund icke finna de föreslagna böterna vara för högt tilltagna.

Jag måste därför i dessa delar bestrida yrkandet om afslag. I fråga om det olyckliga ordet, som kommit in, är jag af samma åsigt som Utskottet, att ordet, som icke kan sätta domaren i tvifvel om lagen, är för obetydligt för att göra förslaget förkastligt. Jag tillstyrker bifall.

Herr Nordström: Mig synes väl ordet »oloflig» här försvara sin plats; men deremot är det obestämdt lemnadt, hvilken den ersättning skall tillfalla, som målsegeranden skall betala, derest han vill få de förbrutna formarne, materialierna o. s. v. till sig utlemnade. Orden: »till efterbildning af annans konstverk användbara materialier» etc. äro ock i min tanke mycket sväfvande. Icke kunna väl med skäl till exempel alla de marmorstycken, som finnas i ateliern hos en konstnär, hvilken anses skyldig till efterbildning af ett plastiskt konstverk, förklaras förbrutna därför, att de kunde användas till efterbildning. Äfven här torde således en ytterligare revision af 5:te §:n vara behöflig.

Stadgandet i sista mom. af denna 6:te §, synes mig gå för långt, äfven om denna sats något modifieras genom 6:te §:n. Huruvida ett konstverk är efterbildning eller icke, kan man ej med skäl begära, att en konsthandlande, som utifrån införskrifver sina varor, alltid skall veta. Enligt sista mom. i 7:de §:n skulle det dessutom vara endast under förbehåll af *reciprocitet*, som utländsk konstnärers konstprodukter här i landet skulle njuta samma skydd, som den inländskes. En motsägelse emellan dessa två stadganden synes således här föreligga, som behöfde undanrödjas efter ytterligare granskning, och torde därför äfven här återremiss vara behöflig.

Herr Caspersson: Då jag åter begärt ordet, har det skett för att förklara att min först gjorda anmärkning blifvit missförstådd. Det är icke mot ordet »oloflig» utan mot ordet »materialier» jag rättat denna anmärkning. Jag ber att genom ett exempel få förklara min mening. Vid lithografier äro svärta och papper materialier, men ritningen på stenen är icke så, fastän dermed tydligen så afses. Är denna min åsigt riktig, så är ordet »oloflig» måhända öfverflödigt, då det i allt fall förstås inunder, men icke riktigt; ty ritningen kan icke till något annat ändamål användas. Ordet »materialier» är deremot orätt användt, då dermed åsyftas det, som förmedlar produkten och materien; och det är detta jag har velat anmärka.

Grefve Sparre: Jag föreställer mig att Kammaren börjar tröttna vid att ständigt höra min röst; men någon måste besvara de framställda anmärkningarne, och jag har därför åter begärt ordet.

Den

Den siste värde talaren har sagt, att det är mot ordet »materialier» han rättat sin anmärkning att det vore orätt användt. Jag respekterar hans åsigt, fastän jag icke kan dela densamma. Då i §:n står: »formar, plåtar och andra materialier», så synes mig detta vara ett både riktigt och tydligt uttryck.

En annan talare har sagt, att det borde stå i lagen, hvem ersättningen skall tillfalla. Jag tror icke detta vara behöfligt. Lagen säger att materialierna skola göras obrukbara och sedan äro de naturligtvis förbrytarens. Om det är lera, behöfver den icke nedgrävas och om det är koppar, eller annan metall behöfver den icke kastas i sjön. Och då varan är förbrytarens, är det klart att äfven konstvärdet är hans och att ersättningen skall tillfalla honom. Derom behöfver således lagen icke innehålla något särskildt stadgande. Samme talare har ansett stadgandet i sista momentet af denna § vara alltför vidsträckt och stå i strid med 7:de §:ns sista moment, der reciprocitet förutsattes. Jag ber att få fästa den värde ledamotens uppmärksamhet på de i förstberörda moment förekommande orden »enligt denna lag», hvilka förhindra den tydning han åt detta stadgande velat gifva.

Herr Faxe: Jag kan icke finna något af de i 1:sta momentet af denna § förekommande ord vara öfverflödigt. Det kan icke komma i fråga att materialier äro förbrutna, med mindre än att de äro egnade till oloflig efterbildning, och det lär sällan inträffa, att de äro användbara äfven till något annat ändamål.

Jag anhåller om bifall till §:n.

Herr Nordström: Den invändning, Lag-Utskottets ordförande gjort mot min anmärkning, skulle kunna anses antaglig, om i 1:sta §:n af förslaget stått att läsa: »Svensk konstnär» etc.; men då i 1:sta §:n sådan begränsning icke är att finna, och ordet »konstnär» der lika väl kan omfatta utländske, som inländske konstnärer, ligger deri, efter mitt omdöme, ett skäl mer till att revidera förslaget äfven i denna del.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande §:n och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till densamma och sedermera proposition på återremiss deraf, hvilka båda propositioner besvarades med många ja och nej i blandning; hvarefter och sedan proposition på bifall till §:n förnyats samt likaledes med många både ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den som bifaller § 5 i det uti Lag-Utskottets Utlåtande N:o 41 upptagna förslag till lag angående efterbildning af konstverk, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisar Kammaren denna §.»

Riksd. Prot. 1 Afd.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 33.
Nej — 26.

§ 6.

Bifölls.

§ 7.

Grefve Mörner, Carl Göran: Denna § omfattar 2:ne momenter, och jag skall be att mot hvardera af dem särskildt få framställa några anmärkningar. 1:sta momentet lyder: »Bestrider den, som tilltalad är, att efterbildning egt rum, ege rätten, der så nödigt pröfvas, infordra yttrande i ämnet från Akademien för de Fria Konsterna, der ej parterna å båda sidor skjuta frågan under gode män och utfästa sig att nöjas åt deras yttrande derutinnan. I ty fall uppställe rätten den eller de frågor, som af gode männen besvaras skola». Jag tror icke Akademien för de Fria Konsterna härvidlag vara den rätta auktoriteten. Här är fråga om ett faktum, som bör kunna utredas utan anlitande af någon sådan auktoritet och då Akademiens ledamöter torde i många fall vara jäfvice, vill det synas olämpligt att inrätta denna Akademi såsom en auktoritet, hvilken de tvistande äro tvungne att underkasta sig.

2:dra momentet säger: »Stadgandena i denna lag kunna, under förutsättning af reciprocitet, delvis eller i deras helhet, af Konungen förklarar tillämpliga jemväl i afseende å efterbildning af främmande konstnårs arbete, som utom riket finnes.» Mot detta moment synes mig förekomma skäl till anmärkningar så väl i sak, som i afseende på redaktionen. Jag beder att först få hålla mig till saken. Så länge vi icke äro bundna genom fördrag med främmande magter, så qvarstår Svenska folkets rätt att efter omständigheternas kraf kunna ändra sina lagar; men kommer detta stadgande att vinna bifall och tillämpning deraf sker genom öfverenskommelse med andra länder, så synes mig att en ny upplaga af Franska traktaten kan hota oss. Det blir i sådant fall våra inre borgerliga förhållanden, som skola bero af öfverenskommelser med en främmande magt; jag anser icke sådant lämpligt. Om denna lag antages, är det åtminstone gifvet, att Regeringen erhållit en formlig fullmagt att genom traktater med främmande magter i afseende på denna angelägenhet afhända Svenska folket dess rätt att ändra lagen. Till den andra af mig omnämnda traktaten behöfdes icke detta medgifvande på förhand, — det kom efteråt.

Det ifrågavarande stadgandet är så uppställt, att man skulle tro en särskild traktat vara af nöden för hvarje främmande konstnårs arbete. Det står nemligen: »främmande konstnårs arbete»; och talas således i singularis, icke om konstnärer från något visst land, utan endast om en konstnär, som finnes utom riket. Det kan således ifrågasättas, att för en viss konstnårs skull traktat skulle ingås och lagen delvis eller i dess helhet tillämpas. Reciprociteten skulle väl då bestå deruti, att

någon Svensk konstnär skulle utses, som skulle erhålla samma fördelar i det främmande landet. Frågan blefve då, hvem som skulle bli denne lycklige, som komme att representera Sverige.

Jag tror försigtigheten fordra, att man icke nu antager detta stadgande, utan först afvakta tiden för att se lagens verkan och kunna jemka de fel och brister, som erfarenheten möjligen kan komma att visa, att den har. Den Danska lagen, hvarifrån detta förslag är hemadt, är endast sedan år 1864, och man har således icke någon längre tids erfarenhet att stödja sig på. Det kan icke vara någon fara vid att vänta med antagandet af detta sista stadgande, och jag får derföre anhålla att §:n måtte till Utskottet återremitteras.

Herr von Ehrenheim: I afseende på anmärkningen mot första delen af denna § vill jag endast fästa uppmärksamheten derpå, att då frågan huruvida efterbildning egt rum kan vara ganska svår och förmågan att besvara densamma beroende på konstnärsbildning, så lär det vara lämpligt att åt den enda auktoriteten i detta hänseende, nemligen Akademien för de Fria Konsterna, uppdraga detta afgörande, derest icke parterna vilja hänskjuta saken till gode män. Detta beröfvar icke domstolen dess rätt till pröfning; men det kan ofta vara af vigt att inhemta ett sådant yttrande.

Hvad beträffar den andra anmärkningen, så ber jag att få erinra, att här står uttryckligen, att »stadgandena i denna lag kunna af Konungen förklaras tillämpliga»; och derföre måste denna lag ligga till grund derför, och om den förändras, så måste sådant äfven blifva föremål för traktaten. Hvad redaktions-anmärkningen vidkommer, så måste jag erkänna att jag icke kunnat fatta densamma.

Jag anhåller om bifall till §:n.

Friherre Sprengtporten: Jag kan icke instämma i den siste värde talarens mening, att, om en traktat vore ingången, denna § skulle medgifva rättighet att förändra stadgandena i förordningen; och som jag delar den åsigten, att det vore försigtigt att dröja med framställningen till Kongl. Maj:t om reciprocitet, tilldess man någon tid haft tillfälle att se lagens verkan inom landet, så förenar jag mig i anhållan att §:n måtte till Utskottet återremitteras.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande §:n och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till densamma, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till §:n förnyats samt besvarats med många ja blandade med nej, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den som bifaller § 7 i det uti Lag-Utskottets Utlåtande N:o 41 upptagna förslag till lag angående efterbildning af konstverk, röstar
Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återremitterar Kammaren denna §.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 34.

Nej — 20.

Ingressen.

Godkändes.

Utskottets i slutet af Utlåtandet gjorda hemställan om bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet.

Herr Grefven och Talmannen yttrade, att då det af Kongl. Maj:t i den nådiga Propositionen framställda lagförslag redan blifvit genomgången och af Kammaren till alla delar antaget, Kammaren torde finna, att Utskottets nu föredragna hemställan icke föranledde till någon särskild proposition.

Ropades ja.

Friherre af Ugglas: Jag hemställer att de i dag första gången bordlagda Betänkanden måtte på föredragningslistan till nästa plenum uppföras näst efter Kongl. Maj:ts äfven i dag bordlagda nådiga Propositioner.

Detta förslag blef, uppå gjord proposition, af Kammaren bifallet.

Kammaren åtskiljdes kl. 9 e. m.

In fidem
O. Brakel.